

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΕΔΡΑ ΓΕΕΘΑ
ΣΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
«ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ»**

**Αναλυτική έκθεση
Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας
Μάιος-Ιούνιος 2015**

Υπεύθυνος Έδρας:
Ηλίας Κουσκουβέλης
Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων
Κοσμήτορας Σχολής Κ.Α.Ε.Τ.

Ιούλιος 2015

Πίνακας περιεχομένων

Αρκτικόλεξα	4
Εισαγωγή	5
1. ΤΟΥΡΚΙΑ – Πολιτικές εξελίξεις και εξωτερική πολιτική	9
1.1. Εσωτερική πολιτική σκηνή	9
1.1.1. Κοινοβουλευτικές εκλογές	9
1.1.1.1. Προεκλογική περίοδος.....	9
1.1.1.2. Εκλογικά αποτελέσματα.....	10
1.1.1.3. Μετεκλογική δυστοκία	12
1.1.2. Κουρδικό	13
1.1.3. Ασφάλεια - Άμυνα.....	14
1.1.4. Φυσιογνωμίες που σημάδεψαν το τουρκικό πολιτικό σύστημα	15
1.1.4.1. Ο θάνατος του Κενάν Εβρέν	15
1.1.4.2. Ο θάνατος του Σιουλεϊμάν Ντεμίρελ.....	16
1.1.5. Σχέσεις Έρντογαν-Γκιούλ	16
1.2. Εξωτερική πολιτική.....	17
1.2.1. Καύκασος	17
1.2.1.1. Διεθνείς προεκτάσεις της τουρκο-αρμενικής αντιπαράθεσης.....	17
1.2.1.2. Αζερμπαϊτζάν.....	17
1.2.1.2.1. Ναγκόρνο-Καραμπάχ.....	17
1.2.1.2.2. Τουρκο-Αζερικές Στρατιωτικές Ασκήσεις.....	18
1.2.1.3. Στρατιωτική άσκηση με Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία.....	18
1.2.2. Μέση Ανατολή	19
1.2.2.1. Σχέσεις με Αραβικές χώρες (Συρία-Αίγυπτος)	19
1.2.2.1.1. Συρία.....	19
1.2.2.1.2. Αίγυπτος	19
1.2.2.2. Ίσλαμικό Κράτος'	20
1.2.2.3. Λιβύη	22
1.2.3. Σχέσεις με Δυτικοευρωπαϊκά κράτη και Ευρωπαϊκούς θεσμούς	22
1.2.3.1. Σχέσεις με Δυτικοευρωπαϊκά κράτη	22
1.2.3.2. Σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση	22
1.2.3.2.1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	22
1.2.3.2.2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή	24
1.2.3.3. Σχέσεις με το Συμβούλιο της Ευρώπης	25
1.2.3.4. Αποφάσεις του Ε.Δ.Α.Δ. - υποθέσεις ελλήνων της Τουρκίας	25
1.2.4. Ανατολική Ευρώπη	25
1.2.4.1. Ρωσία	25
1.2.4.2. Αλβανία	26
1.2.4.3. Βοσνία-Ερζεγοβίνη	28
1.2.5. Ελλάδα - Κύπρος.....	29
1.2.5.1. Τζαμί στη Θεσσαλονίκη - Θεολογική Σχολή Χάλκης	29
1.2.5.2. Θράκη	30
1.2.5.3. Επίσκεψη υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας στην Τουρκία.....	31

1.2.5.4. Κυπριακό	32
1.2.6. Η.Π.Α.	34
1.2.6.1. Συνεργασία στην αντιμετώπιση της ισλαμικής τρομοκρατίας.....	34
1.2.6.2. Το Τουρκικό λόμπι.....	35
1.2.6.3. Ελευθερία Έκφρασης	36
2. ΜΕΣΗ ΑΜΑΤΟΛΗ.....	37
2.1. Υεμένη.....	37
2.2. Ιράν.....	39
2.3. Αίγυπτος	40
2.4. Ισλαμικό Κράτος.....	41
3. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ	43

Αρκτικόλεξα

Δ.Κ.	Δημοκρατικό Κόμμα (D.P.)
Δ.Κ.Λ.	Δημοκρατικό Κόμμα του Λαού (H.D.P.)
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Δ.	Κόμμα Δικαιοσύνης (A.P.)
Κ.Δ.Α.	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (A.K.P.)
Κ.Ε.	Κόμμα Ευτυχίας (S.P.)
Κ.Ε.Δ.	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (M.H.P.)
Κ.Ο.Δ.	Κόμμα του Ορθού Δρόμου (D.Y.P.)
Κ.Φ.Ι.Ε.	Κόμμα Φιλίας, Ισότητας και Ειρήνης (D.E.B.)
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ι.Σ.	Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας (O.I.C.)
Ρ.Λ.Κ.	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (C.H.P.)
AFET	Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων του Ε.Κ.
DHKP-C	Επαναστατικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα-Μέτωπο
M.I.T.	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών [Τουρκίας]
N.A.T.O.	Βορειοατλαντική Συμμαχία
P.K.K.	Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν
TANAP	Υπερ-Μικρασιατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου» (TANAP)

Συντακτική ομάδα

Αποτελείται από τον κάτοχο της Έδρας Καθηγητή **Ηλία Κουσκουβέλη**, τον Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά **Νικόλαο Ραπτόπουλο**, ο οποίος είναι άριστος γνώστης της Τουρκικής και μεταφραστής του βιβλίου του Αχμέτ Νταβούτογλου «Το στρατηγικό βάθος», και τον Λέκτορα Ιστορίας του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας **Νικόλαο Βασιλειάδη**. Η ευθύνη για το σύνολο του κειμένου ανήκει στον υπεύθυνο της Έδρας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ανά χείρας υπόμνημα έχει στόχο να εξετάσει τα σημαντικότερα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Τουρκία και τη Μέση Ανατολή κατά την περίοδο Μαΐου-Ιουνίου 2015.

Συγκεκριμένα εξετάζει, πρώτον, τις εξελίξεις στην εσωτερική πολιτική σκηνή της Τουρκίας. Τα αποτελέσματα των εθνικών εκλογών της 7^{ης} Ιουνίου ανέδειξαν μια εθνοσυνέλευση 4 κομμάτων, κανένα από τα οποία δεν έχει την απόλυτη πλειοψηφία. Τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα για το Κ.Δ.Α., το οποίο απώλεσε σημαντικό ποσοστό της δύναμής του. Όχι μόνο απέιχε πολύ από το επιθυμητό όριο εδρών (367) που θα του επέτρεπε να προχωρήσει στην συνταγματική αναθεώρηση και την υιοθέτηση του πολυπόθητου για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Ρετζέπ Ταγίπ Έρντογαν προεδρικού συστήματος, αλλά περιορίστηκε στο χαμηλό ποσοστό του 40%, που δεν του επιτρέπει να σχηματίσει καν αυτοδύναμη κυβέρνηση. Το άνοιγμα του Κ.Δ.Α. προς τους Κούρδους και η προσπάθεια προσέγγισής τους με προοπτική την επίλυση του Κουρδικού, φαίνεται ότι λειτούργησαν αρνητικά για το κυβερνών κόμμα, καθώς απώλεσε ψηφοφόρους προς την άκρα δεξιά.

Η επιτυχία που σημείωσε το Δ.Κ.Α., κατορθώνοντας να ξεπεράσει για πρώτη φορά το φράγμα του 10% και να μπει στην βουλή, είναι αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων: α) είναι φυσιολογική εξέλιξη της πολιτικής, οικονομικής και πολιτισμικής καταπίεσης που υπέστησαν οι Κούρδοι καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξης της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας, β) είναι απόρροια των προσπαθειών του Κ.Δ.Α. για εκδημοκρατισμό και αποδόμηση των κεμαλικών θεσμών και μηχανισμών που είχαν εγκαθιδρύσει τα κοσμικά και στρατιωτικά καθεστώτα όλα αυτά τα χρόνια, εξέλιξη που επέτρεψε, παρά τις δυσκολίες, στους Κούρδους, οι οποίοι έχουν διανύσει πρόοδο στη διαδικασία της εθνικής τους αφύπνισης, να βελτιωθούν οργανωτικά και να δράσουν πιο αποτελεσματικά στον

πολιτικό στίβο, γ) είναι επίσης αποτέλεσμα των πολιτικών μηχανορραφιών του Προέδρου Έρντογαν, ο οποίος επέδειξε ηγεμονικές τάσεις τόσο στο «πρώην» κόμμα του (Κ.Δ.Α.) όσο και στην πολιτική σκηνή, μη σεβόμενος την ουδέτερη και διακριτική στάση που επιβάλλει ο θεσμός της προεδρίας. Οι μετεκλογικές εξελίξεις δείχνουν ότι ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης, η οποία αν υπάρξει θα είναι κυβέρνηση συνασπισμού ή μειοψηφίας, θα απαιτήσει χρόνο και δεν πρέπει να αποκλείεται η προσφυγή εκ νέου στις κάλπες.

Δεύτερον, εξετάζει τις εξελίξεις στα θέματα εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας. Ασχολείται με τις ζυμώσεις στον Καύκασο, όπου διαφαίνεται ο σχηματισμός ενός στρατηγικού άξονα μεταξύ Αζερμπαϊτζάν-Γεωργίας-Τουρκίας, ο οποίος έχει και στρατιωτικές διαστάσεις, και ο οποίος στρέφεται απέναντι στον υφιστάμενο άξονα της Ρωσίας με την Αρμενία. Ασχολείται ακόμη με την Μέση Ανατολή, όπου οι σχέσεις της Άγκυρας με τη Δαμασκό και το Κάιρο παραμένουν τεταμένες. Η εμμονή του Έρντογαν να διασύρει διεθνώς το καθεστώς του Καϊρού, αφήνει περιθώρια εκμετάλλευσης της διάστασης αυτής, όπως διαφάνηκε από την στάση που τηρεί το καθεστώς αλ-Σίσι στο Κυπριακό στο πλαίσιο του Ο.Ι.Σ.

Το «Ισλαμικό Κράτος» (Ι.Κ.) και ο ρόλος που ανέλαβε η Άγκυρα στο πλαίσιο προγράμματος αμερικανικής σύλληψης, αποτελεί ένα άλλο θέμα της ενότητας αυτής που επιτρέπει να εξάγει κανείς συμπεράσματα για την θέση της Τουρκίας τόσο απέναντι στο Ι.Κ. όσο και τις Η.Π.Α. Οι σχέσεις με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς αποτελεί ένα άλλο σημαντικό κεφάλαιο των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής που μελετάμε. Η έκθεση προόδου και οι συζητήσεις στο Ε.Κ., η συμφωνία για την ανανέωση της Τελωνειακής Ένωσης, οι προτάσεις για το μεταναστευτικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που ζητούν μεγαλύτερες δεσμεύσεις από την Άγκυρα, καθώς και οι αποφάσεις του Ε.Δ.Α.Δ. σε θέματα Ελλήνων της Τουρκίας, αποτελούν σημαντικά ζητήματα που αξίζουν την προσοχή του αναγνώστη.

Στην ενότητα της Ανατολικής Ευρώπης εξετάζονται οι σχέσεις της Τουρκίας με: α) τη Ρωσία και τα σχέδια του νέου «Νότιου/Τουρκικού Αγωγού», β) την Αλβανία, την οποία επισκέφθηκε προεκλογικά ο Πρόεδρος Έρντογαν για να παρευρεθεί σε τελετή θεμελίωσης τζαμιού, το οποίο χρηματοδοτείται από την Τουρκία, και για να ζητήσει την απαγόρευση λειτουργίας των σχολείων της αδελφότητας Γκιουλέν, γ) την Βοσνία-Ερζεγοβίνη την οποία επισκέφθηκε ταυτόχρονα με την Αλβανία για να παρευρεθεί σε εγκαίνια τζαμιών που χρηματοδοτήθηκαν επίσης από τουρκικούς θεσμούς και να υπογράψει συμφωνίες συνεργασίας σε διάφορους τομείς.

Μία άλλη σημαντική ενότητα στην εξωτερική πολιτική της χώρας είναι αυτή με την Ελλάδα και την Κύπρο, όπου οι διεκδικήσεις και οι παραπλανητικές πολιτικές της Άγκυρας συνεχίζουν να υφίστανται. Στο πολύπλοκο αυτό μωσαϊκό πολιτικο-διπλωματικών σχέσεων της Τουρκίας βεβαίως σημαντική θέση κατέχουν οι σχέσεις και με τις Η.Π.Α., οι οποίες πιέζουν την Άγκυρα για να αποσπάσουν την αναγκαία σύμπραξη εναντίον του Ι.Κ. στη Μέση Ανατολή. Η πολιτική της Άγκυρας στις ως άνω ενότητες συνιστούν στρατηγικές επιλογές της Νέο-Οθωμανικής ηγεσίας που στόχο έχουν να αποκτήσει η Τουρκία ηγεμονική θέση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ει δυνατόν να ανέλθει κλίμακα στο διεθνές σύστημα, συμπεριφερόμενη εφεξής ως μεγάλη δύναμη.

Τέλος, εξετάζονται οι σημαντικότερες εξελίξεις στην Μέση Ανατολή, οι οποίες επηρεάζουν την υφιστάμενη ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των περιφερειακών πρωταγωνιστών και έχουν σοβαρές προεκτάσεις στο διεθνές σύστημα. Η σοβούσα κρίση στην Υεμένη με τους Χούθι να εγκαινιάζουν ένοπλο αγώνα εναντίον του Προέδρου Χαντί, πυροδότησε μια αιματηρή πάλη για επιρροή στην περιοχή εκ μέρους της Σαουδικής Αραβίας, προστάτιδας δύναμης των Σουνιτών, και του Ιράν, προστάτιδας δύναμης των Σιϊτών. Η αποτυχία των ειρηνευτικών συνομιλιών στην Γενεύη, οι οποίες διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια ολιγοήμερης ανακωχής, να εξασφαλίσουν μια βιώσιμη λύση, βύθισε τη χώρα εκ νέου στο χάος. Δεδομένης της κρίσιμης θέσης που κατέχει το Ιράν ως προστάτιδα χώρα των Σιϊτών στη Μέση Ανατολή, θα μπορούσε να οδηγήσει σε υποθέσεις περί προσπάθειας

αντιπερισπασμού στην περιοχή υπέρ του καθεστώτος αλ-Άσαντ στη Συρία, οι οποίες ωστόσο μέλλει να αποδειχθούν.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι οι πρωτοβουλίες των Η.Π.Α. για την συλλογική και αποτελεσματική αντιμετώπιση του Ι.Κ. που μαστίζει την Μέση Ανατολή, αποδεικνύουν την ρευστή κατάσταση στη Συρία και το Ιράκ, καθώς και τις λεπτές ισορροπίες μεταξύ Ουάσιγκτον και των αράβων συμμάχων της, οι οποίες αισθάνονται εγκαταλελειμμένες από τις Η.Π.Α. και απροστάτευτες μετά την διαφαινόμενη συμβιβαστική λύση για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Η εκπνευσθείσα βούληση για συμβιβαστική λύση στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν πριν λίγους μήνες είχε ανοίξει το δρόμο προς την ομαλοποίηση των σχέσεων μεταξύ Τεχεράνης και Δύσης. Ωστόσο, η προθεσμία εξεύρευσης μιας συμβιβαστικής λύσης εξέπνευσε στο τέλος Ιουνίου. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν και αφορούν τεχνικές λεπτομέρειες, αντέστρεψαν το καλό κλίμα οδηγώντας τα δύο μέρη σε απειλές περί αποχώρησης από τις διαπραγματεύσεις. Η θανατική ποινή που επέβαλαν οι δικαστικές και θρησκευτικές αρχές της Αιγύπτου στον ανατραπέντα Πρόεδρο Μ. Μόρσι -και αρκετές δεκάδες άλλα μέλη των Αδελφών Μουσουλμάνων- δημιούργησε ένταση στην εσωτερική πολιτική σκηνή και προκάλεσε αντιδράσεις εκ μέρους της διεθνούς κοινής γνώμης εναντίον του στρατιωτικού καθεστώτος της χώρας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εξέταση της σύγχρονης τουρκικής πραγματικότητας συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της υψηλής στρατηγικής της Τουρκίας. Οι εξελίξεις στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική που αναλύονται στο υπόμνημα αυτό, δεν αποτελούν παρά εκφάνσεις της στρατηγικής αυτής που αξίζει κανείς να εξοικειωθεί. Η όσο το δυνατόν σε βάθος ενασχόληση με τις εξελίξεις στην Τουρκία και την Μέση Ανατολή έχει στόχο να συμβάλει στην διαμόρφωση μιας ευρύτερης αντίληψης των στρατηγικών που αναπτύσσονται από τους διεθνείς και περιφερειακούς δρώντες στην περιοχή.

1. ΤΟΥΡΚΙΑ

Πολιτικές εξελίξεις και εξωτερική πολιτική

1.1. Εσωτερική πολιτική σκηνή

Η τουρκική εσωτερική πολιτική σκηνή την περίοδο Μαΐου-Ιουνίου περιστράφηκε κυρίως γύρω από τις κρίσιμες κοινοβουλευτικές εκλογές της 7^{ης} Ιουνίου.

1.1.1. Κοινοβουλευτικές εκλογές

1.1.1.1. Προεκλογική περίοδος

Το θέμα που επικράτησε κατά την προεκλογική περίοδο ήταν η μετάβαση στο προεδρικό σύστημα. Η αλλαγή του πολιτικού συστήματος ήταν η σημαντικότερη θέση της προεκλογικής εκστρατείας του κυβερνώντος Κ.Δ.Α. Τη θέση αυτή στήριξε ενεργά ο εν ενεργεία Πρόεδρος της Δημοκρατίας Ρ. Τ. Έρντογαν, ο οποίος με την στάση του αυτή παραβίασε την αρχή της ουδετερότητας του θεσμού της Προεδρίας.

Ο Έρντογαν υποστήριξε ότι το πέραςμα από το κοινοβουλευτικό σύστημα στο προεδρικό, ιδανικά αμερικανικού τύπου, θα συνέβαλε στην καλύτερη διακυβέρνηση της χώρας και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού συμμετείχε και σε προεκλογικές συγκεντρώσεις τόσο στη χώρα όσο και στο εξωτερικό. Κατά την περιοδεία του στη Δυτική Ευρώπη μίλησε υπέρ των θέσεων του Κ.Δ.Α. σε συγκεντρώσεις νεολαίας που πραγματοποιήθηκαν στο Βέλγιο (Χάσελτ) και στην Γερμανία (Καρλορούη) στις 10 Μαΐου 2015. Επιπλέον την ίδια περίπου στάση τήρησε και κατά την περιοδεία του στα Βαλκάνια (Αλβανία και Βοσνία-Ερζεγοβίνη) λίγες μέρες πριν την κρίσιμη εκλογική αναμέτρηση. Παρόμοιο ζήλο επέδειξε και ο πρωθυπουργός Νταβούτογλου στο εξωτερικό, ο οποίος πραγματοποίησε προεκλογικές συγκεντρώσεις στη Γερμανία (Ντύσελντορφ και Ντόρτμουντ, 3/5/2015).

Οι παραπάνω περιοδείες στο εξωτερικό αποσκοπούσαν στην προσέλκυση των Τούρκων πολιτών που διαμένουν μόνιμα στο εξωτερικό και οι οποίοι ήδη από τις προεδρικές εκλογές του Αυγούστου του 2014 ψηφίζουν στα εκλογικά κέντρα της χώρας διαμονής τους (τουρκικά προξενεία). Οι Τούρκοι πολίτες του εξωτερικού ξεκίνησαν να ψηφίζουν στα ειδικά εκλογικά κέντρα του εξωτερικού από τις αρχές Μαΐου έως τα τέλη του ίδιου μηνός. Οι κάλπες μεταφέρθηκαν στην Τουρκία και οι ψήφοι καταμετρήθηκαν σε ειδικό χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο την 7^η Ιουνίου.

Από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (Ρ.Λ.Κ.) διακρίθηκε για την προεκλογική εκστρατεία του. Έχοντας απεμπλακεί από τις παραδοσιακές αξίες του κεμαλισμού, όπως η αρχή του λαϊκισμού, επιχείρησε να επικεντρωθεί στο πολιτειακό και τα σχέδια του Έρντογαν. Το φιλοκουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (Δ.Κ.Λ.), διεξήγαγε επίσης μια αξιολογη εκστρατεία υπό δύσκολες ομολογουμένως συνθήκες, όπως δήλωσε ο πρόεδρος του Σαλαχαντίν Ντεμίρτας. Πέραν του αποθαρρυντικού εκλογικού φράγματος του 10% που έπρεπε να σπάσει το κόμμα, είχε να αντιμετωπίσει επίσης τις πιέσεις των ριζοσπαστικών κουρδικών κύκλων που αντιτίθενται στην εξεύρεση μιας βιώσιμης λύσης στο Κουρδικό, αλλά και τις πιέσεις και τα εμπόδια του κυβερνώντος κόμματος, της άκρας δεξιάς και του παρακράτους. Κεντρικό σημείο της εκστρατείας του ήταν ο εκδημοκρατισμός της χώρας και η αντιπροσώπευση του κουρδικού πληθυσμού στην τουρκική εθνοσυνέλευση. Τέλος, το Κόμμα της Εθνικιστικής Δράσης (Κ.Ε.Δ.), κατά κοινή ομολογία, εμφανίστηκε απροετοίμαστο για μια τέτοια αναμέτρηση. Υιοθέτησε θέσεις αντι-κυβερνητικές και αντι-κουρδικές.

1.1.1.2. Εκλογικά αποτελέσματα

Τα εκλογικά αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά για το κυβερνών Κ.Δ.Α. Το ποσοστό του περιορίστηκε στο 40,9 % με 258 έδρες, υποχωρώντας από το ιστορικό υψηλό του 49,9 % και 326 έδρες του 2011. Παρατηρήθηκε απώλεια

ψηφοφόρων της τάξεως των 2,5 περίπου εκατομμυρίων, από τα 21,4 εκατ. στα 19,1 εκατομμύρια ψήφους.

Τα ποσοστά του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος σημείωσαν μικρή υποχώρηση, από το 25,9% και 135 έδρες το 2011, στο 24,9% και 132 έδρες το 2015. Πέτυχε, ωστόσο, μικρή αύξηση των ψηφοφόρων του από τα 11,1 εκατομμύρια το 2011, στα 11,5 το 2015.

Σημαντική αύξηση στα ποσοστά του σημείωσε το Κόμμα της Εθνικιστικής Δράσης, το οποίο πέτυχε 16,2% και 80 έδρες, έναντι 12,9% και 53 έδρες το 2011. Οι ψηφοφόροι του αυξήθηκαν στα 7,5 εκατομμύρια από τα 5,5 το 2011.

Τέλος, εξαιρετική επιτυχία σημείωσε το φιλοκουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών που για πρώτη φορά πέτυχε να εισέλθει στην εθνοσυνέλευση. Υπενθυμίζεται ότι στις προηγούμενες αναμετρήσεις ως κόμμα δεν είχε ξεπεράσει ποτέ το 6,5%, ενώ οι υποψήφιοί του, ως ανεξάρτητοι, το 2011, είχαν πετύχει το 6,5% και 36 έδρες. Το ποσοστό του Δ.Κ.Λ. έφτασε το 13,1% και 80 έδρες, ενώ οι ψηφοφόροι του έφτασαν τα 6,2 εκατομμύρια, έναντι των 2,8 το 2011.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το εκλογικό σώμα ανήλθε σε 54,8 εκατομμύρια ψηφοφόρους, έναντι των 50,3 εκατ. ψηφοφόρων το 2011, ενώ η συμμετοχή ξεπέρασε το 86,6%, έναντι 83,1 % το 2011.

Εντύπωση προκαλεί η απώλεια της αυτοδυναμίας εκ μέρους του κυβερνώντος Κ.Δ.Α. το οποίο είχε ανάγκη περίπου ένα επιπλέον 2%, ποσοστό που πέτυχε, ωστόσο, το μικρότερο ισλαμικό Κόμμα της Ευτυχίας (S.P.), πιστό στην συντηρητική παράδοση του Έρμπακαν (με 800 χιλιάδες ψήφους), που παρέμεινε εκτός Εθνοσυνέλευσης. Εντυπωσιακή ήταν και η αύξηση των ψηφοφόρων των υπερεθνικιστών. Πέραν από τους νέους ψηφοφόρους που πιθανότατα πέτυχαν να προσεγγίσουν, το πιθανότερο είναι ότι σημειώθηκε μετακίνηση ψηφοφόρων από το κυβερνών Κ.Δ.Α., το μοναδικό κόμμα από το οποίο θα μπορούσε να υπάρξει

αξιόλογη μεταφορά ψήφων, το οποίο στις εκλογές του 2011 προσπάθησε να προσεγγίσει τους ακροδεξιούς ψηφοφόρους. Η μεταφορά αυτή, αν τελικά είναι βάσιμη και πραγματοποιήθηκε, ενδέχεται να σχετίζεται με το άνοιγμα του Κ.Δ.Α. στους Κούρδους πολίτες της χώρας με προοπτική την εξεύρεση μιας λύσης στο Κουρδικό.

Τέλος, εντυπωσιακό είναι πως το φιλοκουρδικό κόμμα πέτυχε να αυξήσει τόσο πολύ τα ποσοστά του και τους ψηφοφόρους του, δεδομένων των παραδοσιακών δεσμών κουρδικών κύκλων με ορισμένα πολιτικά κόμματα, όπως το κυβερνών Κ.Δ.Α., στο Υπουργικό Συμβούλιο του οποίου υπήρχαν τουλάχιστον δύο υπουργοί κουρδικής καταγωγής, και το Ρ.Λ.Κ. Το πιθανότερο είναι ότι το φιλοκουρδικό κόμμα προσέλκυσε τους δυσαρεστημένους προοδευτικούς ψηφοφόρους του Κ.Δ.Α. και τους απογοητευμένους ψηφοφόρους του Ρ.Λ.Κ., οι οποίοι αντιλήφθηκαν έγκαιρα τους κινδύνους που ελλοχεύουν από μια πιθανή πραγματοποίηση των σχεδίων του Προέδρου Έρντογαν. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στην νέα Εθνοσυνέλευση πέτυχαν να εκλεγούν 3 τούρκοι πολίτες αρμενικής καταγωγής (Κ.Δ.Α., Ρ.Λ.Κ., Δ.Κ.Λ.) και δύο γιεζιδικής καταγωγής (Δ.Κ.Λ.), μία εκ των οποίων η πρώην Ευρωβουλευτής των Κάτω Χωρών (Φελεκνάζ Ουτζά).

1.1.1.3. Μετεκλογική δυστοκία

Το αποτέλεσμα των εκλογών ανέτρεψε πρωτίστως το σχέδιο του Προέδρου Ρ. Τ. Έρντογαν, ο οποίος επιθυμούσε το Κ.Δ.Α. να αποκτήσει ευρεία πλειοψηφία στην Εθνοσυνέλευση, αποτέλεσμα που θα του εξασφάλιζε την αναγκαία συνταγματική αναθεώρηση για να μεταβεί η χώρα στο προεδρικό σύστημα και ο ίδιος να αποκτήσει επιπλέον εξουσίες. Το 40,9 % του Κ.Δ.Α., σε συνδυασμό με το 13,1 του φιλοκουρδικού Δ.Κ.Λ., δεν του έδωσε την ευκαιρία ούτε καν να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Τόσο η κατανομή των εδρών όσο και οι ιδεολογικές τοποθετήσεις των κομμάτων είναι τέτοια που περιορίζουν τους ελιγμούς και τις δυνατότητες συνεργασίας των παρατάξεων. Κανείς διακρίνει τα εξής σενάρια:

- α) Κυβέρνηση συνασπισμού Κ.Δ.Α. και Κ.Ε.Δ.: Μολονότι ο ηγέτης του υπερεθνικιστικού κόμματος απέρριψε κατηγορηματικά μια συνεργασία με τους ισλαμιστές, αμέσως μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, κάτι τέτοιο δεν θα πρέπει να θεωρείτε αδύνατο.
- β) Κυβέρνηση μειοψηφίας του Κ.Δ.Α.: Σε περίπτωση που οι συνομιλίες αποβούν άκαρπες ή δεν ικανοποιήσουν πλήρως τα μικρότερα κόμματα της αντιπολίτευσης, το Κ.Δ.Α. θα μπορούσε να πετύχει τουλάχιστον μια σιωπηρή συγκατάθεση του Κ.Ε.Δ., που θα συνοδεύεται από τις ανάλογες παραχωρήσεις.
- γ) Κυβέρνηση συνασπισμού Κ.Δ.Α. και Δ.Κ.Λ.: Μια συνεργασία ισλαμιστών και Κούρδων, μολονότι αποκλείστηκε προεκλογικά από τον ηγέτη του φιλοκουρδικού κόμματος, δεν θα πρέπει επίσης να αποκλείεται. Ωστόσο, ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα ενισχύσει πιθανότατα τους υπερεθνικιστές (Κ.Ε.Δ.), οι οποίοι θα καταδοκούν στην αντιπολίτευση, καθώς και τους παρακρατικούς μηχανισμούς.
- δ) Επαναληπτικές εκλογές: Δεδομένης της δυσκολίας στο να εκλεγεί ακόμη και Πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης, το πιθανότερο είναι ότι κανένα από τα 4 κόμματα δεν θα καταφέρει να σχηματίσει κυβέρνηση συνασπισμού και η χώρα θα οδηγηθεί σε νέες εκλογές το φθινόπωρο.

1.1.2. Κουρδικό

Το Κουρδικό ζήτημα συνεχίζει να βρίσκεται στην επικαιρότητα κυρίως λόγω, αφενός, των προσπαθειών της κυβέρνησης του Κ.Δ.Α. να προσεταιριστεί τους Κούρδους ψηφοφόρους, αφετέρου, της επιτυχίας του Δ.Κ.Λ., το οποίο διεκδίκησε την είσοδό του στην Εθνοσυνέλευση.

Προεκλογικές προβοκάτσιες

Λίγα εικοσιτετράωρα πριν την εκλογική αναμέτρηση (5/6) σημειώθηκε έκρηξη σε συγκέντρωση που διοργάνωσε το φιλοκουρδικό κόμμα στο Ντιάρμπακιρ, με λίγα θύματα και πολλούς τραυματίες. Η έκρηξη πιθανότατα αποσκοπούσε:

- α) στην αποθάρρυνση των Κούρδων να ψηφίσουν το φιλοκουρδικό κόμμα, το οποίο έπρεπε να ξεπεράσει το φράγμα του 10 % εθνικά.
- β) στην ανατροπή της διαδικασίας ειρήνευσης που διεξάγουν η τουρκική κυβέρνηση και το φιλοκουρδικό κόμμα, και την οποία στα τέλη Φεβρουαρίου φάνηκε να εγκρίνει και ο φυλακισμένος ηγέτης του Ρ.Κ.Κ., Α. Οτζαλαν.
- γ) στην δημιουργία έντασης μεταξύ του κουρδικού και τουρκικού στοιχείου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιθέσεις κατά του φιλοκουρδικού κόμματος αυξήθηκαν κατακόρυφα κατά την προεκλογική περίοδο. Λίγες μέρες πριν την έκρηξη στο Ντιαρμπακίρ είχε δολοφονηθεί οδηγός οχήματος που ανήκε στο φιλοκουρδικό κόμμα, στον νομό Μπίνγκιολ, ενώ τον Μάιο είχαν σημειωθεί βομβιστικές επιθέσεις στα γραφεία του ίδιου κόμματος στα Άδανα και την Μερσίνα.

Το θετικό αποτέλεσμα του φιλοκουρδικού κόμματος θα συμβάλλει στην παραμονή του Κουρδικού ζητήματος στην επικαιρότητα είτε γιατί θα παγιωθεί η παρουσία των Κούρδων στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας, προωθώντας σοβαρές προσπάθειες εκδημοκρατισμού του συστήματος και κατ' επέκταση ουσιαστικότερες συζητήσεις και μεγαλύτερες πιθανότητες για την επίλυση του, είτε γιατί θα προκαλέσει μεγαλύτερες εντάσεις με το παρακράτος και την άκρα δεξιά του Κ.Ε.Δ., απομακρύνοντας τις πιθανότητες τερματισμού της αντιπαράθεσης.

1.1.3. Ασφάλεια - Άμυνα

Κατά την επίσκεψή του σε γραφεία συνδικάτου (Turk-Is) στη Σεβάστεια, ο υπουργός Εθνικής Αμύνης, Ισμέτ Γιλμάζ, δήλωσε πως σε περίπτωση που σημειωθεί μείωση στρατεύσιμου πληθυσμού, τότε αναγκαστικά θα γίνει μια προσπάθεια πρόσληψης επαγγελματιών προκειμένου να καλυφτούν οι ανάγκες. (9/5).

Οι Τούρκοι σχεδιάζουν να κατασκευάσουν πλωτή πλατφόρμα προσγείωσης για αεροπλάνα σε συνεργασία με την Ισπανία (Sabah, 5/9). Το ενδεχόμενο υλοποίησης του σχεδίου αυτού θα δώσει σημαντικό πλεονέκτημα στις στρατηγικές επιχειρήσεις της Άγκυρας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Έγγραφο Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής

Οι Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις ανακοίνωσαν (15/5) ότι θα επικαιροποιήσουν το έγγραφο Τουρκικής Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής (TÜMAS) προκειμένου αυτό να συμβαδίζει με τον έγγραφο Εθνικής Ασφάλειας της χώρας. Οι στρατιωτικοί είχαν αρνηθεί την τροποποίηση του εν λόγω εγγράφου στην συνεδρίαση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας της 29^{ης} Απριλίου 2015.

1.1.4. Φυσιογνωμίες που σημάδεψαν το τουρκικό πολιτικό σύστημα

1.1.4.1. Ο θάνατος του Κενάν Εβρέν

Απεβίωσε ο επικεφαλής του αιματηρότερου πραξικοπήματος του 1980, Κενάν Εβρέν (9/5). Παρ' όλες τις νομικές ρυθμίσεις και προφυλάξεις, ο Εβρέν δεν απέφυγε να αντιμετωπίσει στα βαθιά γεράματά του την δικαιοσύνη μαζί με έναν από τους εναπομείναντες συνεργάτες του. Η απόφαση της κυβέρνησης του Κ.Δ.Α. σχετιζόταν με πολλούς παράγοντες:

- α) την πολιτική περιορισμού της πολιτικής επιρροής και της μείωσης του ηθικού του στρατού.
- β) την επιθυμία εκφοβισμού της ευρύτερης κεμαλικής παράταξης
- γ) την προσπάθεια απόδοσης δικαιοσύνης για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν την περίοδο 1980-83.
- δ) την θέληση για εκδίκηση για τις πολιτικές διώξεις που υπέστησαν οι ισλαμιστές την περίοδο 1997-98.

Ο Εβρέν, ο οποίος διατέλεσε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ζούσε στα περίχωρα της Αλικαρνασσού μετά την συνταξιοδότησή του.

1.1.4.2. Ο θάνατος του Σιουλεϊμάν Ντεμίρελ

Λίγες εβδομάδες μετά τον Εβρέν, απεβίωσε και ο παραδοσιακός ηγέτης της τουρκικής δεξιάς, ο Σιουλεϊμάν Ντεμίρελ (17/6). Ανέλαβε πρόεδρος του Κόμματος Δικαιοσύνης (Κ.Δ.), το οποίο θεωρείται η συνέχεια του Δημοκρατικού Κόμματος (Δ.Κ.) του Αντάν Μέντερες, στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Τη θέση αυτή διατήρησε έως το κλείσιμο του Κ.Δ. (1980). Ως πρωθυπουργός, δέχτηκε δύο πραξικοπήματα, εκείνο του 1971 και του 1980. Ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέχτηκε το πραξικόπημα του 1997 εναντίον της κυβέρνησης συνασπισμού του Κόμματος Ευημερίας του ισλαμιστή ηγέτη Νετζμεττίν Έρμπακαν και του Κόμματος του Ορθού Δρόμου (Κ.Ο.Δ.) της Τανσού Τσιλλέρ.

1.1.5. Σχέσεις Έρντογαν-Γκιούλ

Οι σχέσεις μεταξύ των δύο ανδρών, Έρντογαν και Γκιούλ, δοκιμάστηκαν πριν και μετά τις εκλογές. Σύμφωνα με τον Μουσταφά Αρμαγάν σε γεύμα που παρέθεσε ο Πρόεδρος της Τουρκίας σε Ιστορικούς, ο Ρ. Τ. Έρντογαν φέρεται να δήλωσε ότι η επιλογή του πρώην Προέδρου να επισκεφτεί το Ερεβάν προκειμένου να παραστεί σε ποδοσφαιρικό αγώνα το 2008, ο οποίος εντασσόταν στο πλαίσιο προσπαθειών συμφιλίωσης των δύο λαών, ήταν λανθασμένη, αφήνοντας υπόνοιες για τον πρώην Πρόεδρο.

Επίσης στο βιβλίο με τίτλο «Δώδεκα χρόνια με τον Αμπντουλλάχ Γκιούλ», του Αχμέτ Σεβέρ, ο οποίος υπήρξε σύμβουλος του Αμπντουλλάχ Γκιούλ, ο πρώην Πρόεδρος, φέρεται να ήταν αντίθετος με αρκετές πολιτικές του Ρ. Τ. Έρντογαν, κυρίως μετά το 2009.

Οι παραπάνω δημοσιεύσεις και οι άγνωστες και ανέκδοτες έως τώρα διαφωνίες των δύο ανδρών επηρεάζουν τους πολιτικούς συσχετισμούς, κυρίως εντός του ισλαμικού κόμματος, καθώς ο Γκιούλ υπήρξε όχι μόνο ένας εκ των ιδρυτικών μελών του αλλά και ο πρώτος πρωθυπουργός του. Μολονότι ο Γκιούλ έχει αποσυρθεί από την πολιτική σκηνή, μια δυναμική επαναφορά του, κυρίως σε περίπτωση αποτυχίας του Α. Νταβούτογλου, δεν θα πρέπει να αποκλείεται στο μέλλον.

1.2. Εξωτερική πολιτική

1.2.1. Καύκασος

1.2.1.1. Διεθνείς προεκτάσεις της τουρκο-αρμενικής αντιπαράθεσης

Η θετική ανταπόκριση της διεθνούς κοινότητας στις τελετές μνήμης που διοργάνωσε το Ερεβάν για τα εκατό χρόνια από την γενοκτονία των Αρμενίων από τους Οθωμανούς τούρκους, είχε αντίκτυπο στις σχέσεις ορισμένων χωρών με την Άγκυρα.

Συγκεκριμένα ψυχράνθηκαν οι διπλωματικές σχέσεις της Τουρκίας με την **Ρωσία**. Ο τούρκος Πρόεδρος Έρντογαν ζήτησε σκοπίμως η τουρκική παρουσία στις εορταστικές τελετές της Ρωσίας για την 9^η Μαΐου να είναι υποβαθμισμένη προκειμένου να σταλεί το μήνυμα ότι η Άγκυρα αποδοκιμάζει την στάση που τηρεί η Μόσχα στο επίμαχο θέμα. Ο ίδιος ο Έρντογαν δεν παρευρέθηκε στην τελετή στη Μόσχα, ενώ στην εκδήλωση της ρωσικής πρεσβείας στην τουρκική πρωτεύουσα, αντί υπουργού η Άγκυρα έστειλε συνταγματάρχη! (5/9)

1.2.1.2. Αζερμπαϊτζάν

1.2.1.2.1. Ναγκόρνο-Καραμπάχ

Σε μια προσπάθεια στήριξης των θέσεων του Μπακού, το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών με ανακοίνωσή του (παρόμοια ανακοίνωση έβγαλε και η Ε.Ε. και το Αζερμπαϊτζάν) τόνισε ότι οι κοινοβουλευτικές εκλογές που διεξάγονται στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ (3/5) δεν έχουν καμία νομιμότητα, καθώς αντίκεινται στο διεθνές δίκαιο, τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και του ΟΑΣΕ (Today's Zaman, 1/5/15, Τουρκικό ΥΠ.ΕΞ., 30/4/2015). Η περιοχή ανήκει στο Αζερμπαϊτζάν, το οποίο όμως δεν ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα λόγω αρμενικής κατοχής τα τελευταία περίπου 20 χρόνια.

Η ανακοίνωση του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών έχει ενδιαφέρον, καθώς σχετίζεται εμμέσως με την κατεχόμενη Βόρεια Κύπρο. Η ανακοίνωση για το

Καραμπάχ ήρθε λίγες εβδομάδες μόνο μετά τη διεξαγωγή προεδρικών εκλογών στο κατεχόμενο κομμάτι της Κύπρου, για το οποίο ισχύουν τα ίδια ακριβώς –αν όχι και περισσότερα- επιχειρήματα που επικαλέστηκε η Άγκυρα για να στηρίξει την θέση της. Μάλιστα το διάστημα καταπάτησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην Βόρεια Κύπρο εκ μέρους της Τουρκίας, είναι διπλάσιο. Παρατηρείται συνεπώς μια πολιτική δύο μέτρων και δύο σταθμών εκ μέρους της Άγκυρας σε θέματα που αφορούν κυριαρχικά δικαιώματα γειτονικών κρατών και την υπεράσπισή τους. Το πρόβλημα αποκτά διαστάσεις και πολιτικό ενδιαφέρον, όταν η Άγκυρα υπερασπίζεται συμφέροντα άλλων κυρίαρχων (Αζερμπαϊτζάν) ή μη κυρίαρχων οντοτήτων (Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου, Παλαιστινίων της Γάζας, κ.λπ.) του διεθνούς συστήματος, οι οποίες βρίσκονται στην ίδια θέση με τις οντότητες εκείνες των οποίων τα κυριαρχικά δικαιώματα έχει η ίδια καταπατήσει.

1.2.1.2.2. Τουρκο-Αζερικές Στρατιωτικές Ασκήσεις

Τουρκία και Αζερμπαϊτζάν διεξήγαγαν τετραήμερες (12-16/5) στρατιωτικές ασκήσεις στο Μπακού και στο Ναχιτσεβάν, τον θύλακα του Αζερμπαϊτζάν που συνορεύει με την Τουρκία και την Αρμενία. Οι ασκήσεις πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της υφιστάμενης διμερούς στρατιωτικής συμφωνίας

1.2.1.3. Στρατιωτική άσκηση με Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία

Στα τέλη Μαΐου ξεκίνησε στην Τουρκία πολυήμερη (31/5-10/6) άσκηση ειδικών δυνάμεων «Ο Αετός του Καυκάσου». Στις ασκήσεις αυτές συμμετείχαν ειδικές δυνάμεις από το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία και την Τουρκία. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, οι δυνάμεις του Αζερμπαϊτζάν και της Γεωργίας εκπαιδεύτηκαν από την Τουρκία.

Οι παραπάνω στρατιωτικές ασκήσεις και το ενδιαφέρον της Τουρκίας για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ ενισχύουν την άποψη ότι η Άγκυρα επιχειρεί να συσφίξει τους δεσμούς της με το Μπακού και την Τιφλίδα προκειμένου να ασκήσει πιέσεις στην Αρμενία. Ο διαφαινόμενος στρατηγικός άξονας μεταξύ των τριών χωρών, στόχο έχει να ενισχύσει πρωτίστως το Μπακού, το οποίο επιδιώκει να

απελευθερώσει τα κατεχόμενα από το Ερεβάν εδάφη του. Στο περιφερειακό υποσύστημα του Καυκάσου φαίνεται να διαμορφώνεται ένας δεύτερος στρατηγικός άξονας, μεταξύ Άγκυρας, Μπακού και Τιφλίδας, ο οποίος επιχειρεί να εξισορροπήσει εκείνον μεταξύ Ερεβάν και Μόσχας, που σαφώς υπερέχει.

1.2.2. Μέση Ανατολή

1.2.2.1. Σχέσεις με Αραβικές χώρες (Συρία-Αίγυπτος)

1.2.2.1.1. Συρία

Ο τούρκος πρωθυπουργός Αχμέτ Νταβούτογλου, επισκεπτόμενος την πόλη Ούρφα (Εδεσσα), στο πλαίσιο της προεκλογικής του εκστρατείας στην Ν.Α. Μικρά Ασία, διέσχισε τα τουρκο-συριακά σύνορα για να επισκεφθεί τον τάφο του Σουλεϊμάν Σάχ (10/5), του παππού του ιδρυτή της Οθωμανικής δυναστείας. Το μνημείο βρίσκεται σε συριακό έδαφος και πρόσφατα, μετά από στρατιωτική επιχείρηση, μεταφέρθηκε σε περιοχή εγγύτερη στην Τουρκία. Η Συρία εξέφρασε την αντίθεσή της στην επίσκεψη του τούρκου πρωθυπουργού, ο οποίος δεν είχε ζητήσει προηγουμένως την έγκριση της Δαμασκού, καθώς η κίνησή του συνιστά παραβίαση της συριακής κυριαρχίας.

1.2.2.1.2. Αίγυπτος

Πρόεδρος Μόρσι

Οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Καΐρου παρέμειναν τεταμένες εξαιτίας της ανατροπής του Μόρσι και της θανατικής ποινής (16/5) που εκκρεμεί εις βάρος του. Ο τούρκος Πρόεδρος δεν δίστασε να καταφερθεί κατά του αιγύπτιου Προέδρου αλ-Σίσι ακόμη και από το εξωτερικό, συγκεκριμένα την Βοσνία, όπου βρισκόταν για επίσημες συνομιλίες. Ο Έρντογαν κατηγορήσε το Κάιρο ότι «γύρισε τη χώρα αρκετά χρόνια πίσω... στην εποχή της αρχαίας Αιγύπτου», εννοώντας στην προ-ισλαμική εποχή κατά την οποία επικρατούσαν οι άπιστοι! Η ένταση μεταξύ των δύο ηγετών ακυρώνει τις όποιες προοπτικές συνεργασίας υπήρχαν μεταξύ των

δύο κρατών, οδηγώντας την Τουρκία σχεδόν στην απομόνωση στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ο.Ι.Σ. - Κύπρος

Σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ Αιγύπτου και Τουρκίας σημειώθηκε στα πλαίσια συνόδου υπουργών Εξωτερικών του Οργανισμού της Ισλαμικής Συνεργασίας (Ο.Ι.Σ.), που έλαβε χώρα στο Κουβέιτ (27/5). Το Κάιρο επανέλαβε την θέση του, η οποία είχε διατυπωθεί και στην σύνοδο υπουργών Εξωτερικών του Ο.Ι.Σ. τον Σεπτέμβριο του 2014, περί της μη αναφοράς σε επίσημα έγγραφα και ψηφίσματα του εν λόγω οργανισμού στο ψευδοκράτος (την επονομαζόμενη «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου»)¹. Το Κάιρο, που κατέθεσε εναλλακτικό κείμενο ψηφίσματος για τους τ/Κύπριους, βρήκε και άλλους υποστηρικτές στην υπόθεση αυτή, ενώ η Τουρκία βρήκε στήριξη μόνο στο Αζερμπαϊτζάν και το Πακιστάν. Μετά από αδιέξοδο στο οποίο περιήλθαν οι συζητήσεις και από παρέμβαση του Έρντογαν, διαμεσολάβησε ο Εμίρης του Κουβέιτ προκειμένου να υιοθετηθεί συμβιβαστικό κείμενο.² Το τελικό κείμενο, μολονότι υιοθετεί ορολογία που χρησιμοποιήθηκε στην κοινή διακήρυξη της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2004, θεωρείται σημαντική βελτίωση για τις θέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας.

1.2.2.2. 'Ισλαμικό Κράτος'

Ένα από τα κεντρικά θέματα που συζητήθηκαν κατά την σύναξη των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών-μελών του Ν.Α.Τ.Ο. στην Αττάλεια της Τουρκίας (13/5) ήταν το «Ισλαμικό Κράτος» - το άλλο ήταν η ουκρανική κρίση. Οι υπουργοί συζήτησαν τρόπους για την αντιμετώπιση των τζικαντιστών στην Συρία, στο Ιράκ και αλλού.

¹ Διεθνή δημοσιεύματα είχαν ερμηνεύσει την στάση της Αιγύπτου ως αντίποινα για την «επίθεση» που είχε εξαπολύσει ο Έρντογαν κατά του Καΐρου στην ομιλία του στην Γ.Σ. των Ηνωμένων Εθνών τον Σεπτέμβριο του 2014.

² Βενιζέλος Κώστας, «Άγριος καβγάς Αιγύπτου-Τουρκίας για την Κύπρο», *Ο Φιλελεύθερος*, 30 Μαΐου 2015.

Την παραμονή της συνόδου του Ν.Α.Τ.Ο. στην Αττάλεια ο τούρκος υπουργός Εθνικής Αμύνης, Ισμέτ Γιλμάζ, δήλωσε ότι «Τζικαντιστές από 90 χώρες επιχειρήσαν να διέλθουν μέσω Τουρκίας για να ενταχθούν στο «Ισλαμικό Χαλιφάτο», για να προσθέσει ότι η χώρα του είναι το μόνο κράτος-μέλος του Ν.Α.Τ.Ο. που έχει σύνορα με το «Ισλαμικό Κράτος», γεγονός που συνιστά απειλή για την Τουρκία» (12/5). Παρόμοια δήλωση έκανε και ο πρωθυπουργός της χώρας Νταβούτογλου, ο οποίος επισήμανε ότι «για την καταπολέμηση του φαινομένου του Ισλαμικού Κράτους απαιτείται καλύτερος συντονισμός και συνεργασία, καθώς και μια συνολική στρατηγική για την αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτιών του φαινομένου της τρομοκρατίας, η οποία δεν έχει θρησκεία, σε πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό και ανθρωπιστικό επίπεδο».

Η Μ.Ι.Τ., τα φορητά για το Ισλαμικό Κράτος, η δικαιοσύνη και ο Τύπος

Οι τούρκοι εισαγγελείς που αποκάλυψαν τον Ιανουάριο του 2014 την αυτοκινητοπομπή της Μ.Ι.Τ. γεμάτη με πολεμοφόδια και κατεύθυνση προς τη Συρία, μετά από μια σειρά δυσμενείς μεταθέσεις, πρώτα τέθηκαν σε διαθεσιμότητα και στη συνέχεια συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν (8/5). Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί η πολιτική ηγεσία σε ζητήματα εθνικού συμφέροντος, θέτει σε περιθώριο ζητήματα ηθικής και μη παρέμβασης στο έργο των άλλων εξουσιών, όπως και στην ανεξαρτησία της τρίτης εξουσίας.

Στο ίδιο θέμα, η «Προεδρία Τηλεπικοινωνιών» της Τουρκίας ζήτησε από την ημερήσια *Cumhuriyet* να αφαιρέσει από την ιστοσελίδα τις φωτογραφίες και άλλο υλικό σχετικά με την υπόθεση φορητών που κατασχέθηκαν στην τουρκοσυριακή μεθόριο με την αιτιολογία ότι μετέφεραν πολεμοφόδια στους τζικαντιστές [ή, σύμφωνα με τους Έρντογαν και Νταβούτογλου, σε Τουρκομάνους στη Συρία] τον Ιανουάριο του 2014. Η Προεδρία βασίστηκε στο άρθρο 29 του Νόμου 6639 και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 8Α που προστέθηκε στον Νόμο 5651 (δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 15η Απριλίου 2015).

Η υπόθεση είχε και συνέχεια αφού ο τούρκος Πρόεδρος σε τηλεοπτική εκπομπή στον κρατικό σταθμό T.R.T. (31/5) απείλησε τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας *Cumhuriyet*, Τζαν Ντιουντάρ, ότι θα «πληρώσει το τίμημα». Στην υπόθεση παρενέβη και ο Νταβούτογλου, ο οποίος δήλωσε (31/5) ότι «η υπόθεση των φορτηγών δεν αφορά κανέναν [και δεν θα πρέπει να ασχολούνται τα ΜΜΕ]».

1.2.2.3. Λιβύη

Οι ένοπλες δυνάμεις της Λιβύης βομβάρδισαν τουρκικό πλοίο στις ανατολικές ακτές τη χώρας, όταν αυτό επιχείρησε να προσεγγίσει το λιμάνι της Ντέρνα, η οποία έχει καταλειφθεί από το Ισλαμικό Κράτος. Ο βομβαρδισμός του πλοίου είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο τούρκων ναυτικών (11/5). Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε ένταση στις σχέσεις Τουρκίας-Λιβύης και ήγειρε ερωτήματα για τον ρόλο της Άγκυρας στον εμφύλιο της Λιβύης.

1.2.3. Σχέσεις με δυτικοευρωπαϊκά κράτη και ευρωπαϊκούς θεσμούς

1.2.3.1. Σχέσεις με δυτικοευρωπαϊκά κράτη

Γερμανία

Ομοσπονδιακοί εισαγγελείς της Γερμανίας απηύθυναν κατηγορίες (21/5) εναντίον δύο Τούρκων και ενός Γερμανού πολίτη (τουρκικής καταγωγής) για κατασκοπεία εις βάρος της κουρδικής μειονότητας της Γερμανίας. Οι τρεις κατηγορούμενοι φαίνεται ότι δρούσαν για λογαριασμό της τουρκικής κυβέρνησης.

1.2.3.2. Σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση

1.2.3.2.1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Η Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων (AFET) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υιοθέτησε επικριτικό ψήφισμα (13/5) κατά της Τουρκίας, ενόψει της ψηφοφορίας της Έκθεσης προόδου [2014/2953(RSP)] για την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. Σύμφωνα με το ψήφισμα [B8-0455/2015], η Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων

ζητά από την Τουρκία να σεβαστεί τα κυριαρχικά δικαιώματα όλων των κρατών-μελών της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα προτείνονται ως τροπολογία τα εξής:

α) Εκφράζει την απογοήτευσή της για την μη άρση του *casus belli* εναντίον της Ελλάδας (αρθ. 38 – τελικό αρθ.39).

β) Να πάψει να παραβιάζει τον εθνικό εναέριο χώρο και τα εθνικά χωρικά ύδατα της Ελλάδας (αρθ. 41 – τ. αρθ. 42).

γ) Να υπογράψει και να επικυρώσει τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας (αρθ. 42 – τ. αρθ. 43).

δ) Να επιτρέψει την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και να αποδεχτεί τον οικουμενικό χαρακτήρα του Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως (αρθ. 26 – τ. αρθ. 27).

ε) Να λάβει άμεσα μέτρα για την επίλυση του Κυπριακού, ξεκινώντας από την απόσυρση των κατοχικών δυνάμεων, να αποχωρήσει από την Αμμόχωστο και να εφαρμόσει το «Πρωτόκολλο της Άγκυρας» του 2005 αναφορικά με την άρση του εμπάργκο στα πλοία, αεροσκάφη και αγαθά της Κυπριακής Δημοκρατίας (αρθ. 44 – τ. αρθ. 45).

στ) Να εφαρμόσει πλήρως και αποτελεσματικά τις υφιστάμενες συμφωνίες και συμβάσεις που αφορούν την επανεισοδοχή των παράνομων μεταναστών, καθώς η χώρα αποτελεί πύλη εισόδου των εν λόγω μεταναστών στην Ε.Ε. (αρθ. 34 – τ. αρθ. 35).

ζ) Να σταματήσει τις εργασίες οικοδόμησης πυρηνικού αντιδραστήρα στην σεισμογενή περιοχή Άκκουγιου της Μεσογείου (αρθ. 31 – τ. αρθ. 32).

Ας σημειωθεί ακόμη ότι η υπό συζήτηση έκθεση κατακρίνει το έλλειμμα δημοκρατίας και σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία.

Στη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου, η επικεφαλής της Ομάδας Σοσιαλιστών και Δημοκρατών, Kati Piri, ζήτησε την αναβολή της ψηφοφορίας για τον Ιούνιο, λόγω των στενών χρονικών περιθωρίων. Η πρότασή της έγινε δεκτή, δέχτηκε, ωστόσο, επικριτικά σχόλια, καθώς θεωρήθηκε ότι η εν λόγω πρόταση σχετιζόταν με τις κοινοβουλευτικές εκλογές που διεξάγονταν την 7^η

Ιουνίου στην Τουρκία. Τελικώς, η Έκθεση Προόδου του 2014 για την Τουρκία ψηφίστηκε στην ολομέλεια του Ε.Κ. την 10^η Ιουνίου 2015 στο Στρασβούργο.

1.2.3.2.2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σε συνάντηση που είχαν η ευρωπαϊκή Επίτροπος για θέματα Εμπορίου, Cecilia Malmström, και ο τούρκος Υπουργός Εθνικής Οικονομίας, Nihat Zeybekçi, υπεγράφη μνημόνιο συνεργασίας για την ανανέωση και επέκταση της Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ Ε.Ε.-Τουρκίας (12/5). Η νέα συμφωνία θα συμπεριλαμβάνει πιθανότατα διατάξεις σχετικά με τις Υπερατλαντικές Εμπορικές Σχέσεις και Συνεταιρικές Επενδύσεις, από τις οποίες η Τουρκία είχε αποκλειστεί στην αρχική συμφωνία του 1996. Η συμφωνία, σύμφωνα με τουρκικά και διεθνή δημοσιεύματα, προβλέπει:

- α) Δυνατότητα συμμετοχής της Τουρκίας σε μηχανισμούς λήψης απόφασης.
- β) Δυνατότητα συμμετοχής της Τουρκίας σε οποιαδήποτε Ζ.Ε.Ε. που θα υπογράψει η Ε.Ε. με τρίτες χώρες.
- γ) Απόσυρση των μέτρων που εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των τουρκικών αγαθών στην Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά.
- δ) Ένταξη των τομέων της γεωργίας, των υπηρεσιών και των δημόσιων προμηθειών στην συμφωνία.

Μεταναστευτικό

Στα πλαίσια της μεταναστευτικής πολιτικής της Ένωσης, ο αρμόδιος επίτροπος Δημήτρης Αβραμόπουλος, παρουσίασε σχέδιο για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος της Ευρώπης (14/5). Σύμφωνα με την πρόταση του Επιτρόπου η Ε.Ε., μεταξύ άλλων -όπως η ανακατανομή μεταναστών εντός της Ε.Ε.- ζητά την συμβολή της Τουρκίας κατά της παράνομης μετανάστευσης ως χώρας διέλευσης. Συγκεκριμένα ζήτησε από την Τουρκία να προχωρήσει με την λήψη μέτρων, όπως η δημιουργία κέντρων υποδοχής μεταναστών, δράση κατά της εγκληματικής δράσης των διακινητών, κ.λπ.

Ο τούρκος Πρόεδρος, Ρ. Τ. Έρντογαν, κατά την επίσκεψή του στην Αλβανία είχε απευθύνει έκκληση προς τους Ευρωπαίους (13/5), προκειμένου «να κάνουν το καθήκον τους» απέναντι στους μετανάστες, ενώ ταυτόχρονα τόνισε ότι η χώρα του φιλοξενεί ήδη 2 εκατομμύρια πρόσφυγες.

1.2.3.3. Σχέσεις με το Συμβούλιο της Ευρώπης

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης ψήφισε (22/5) υπέρ της αύξησης των εδρών της Τουρκίας στη συνέλευση από 12 σε 18, προκειμένου να ανταποκρίνονται οι έδρες της στον αυξημένο πληθυσμό της. Έτσι, η τουρκική αντιπροσωπεία θα φτάνει προσεχώς εκείνες της Γαλλίας, Γερμανίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Ιταλίας και Ρωσικής Ομοσπονδίας. Η εξέλιξη αυτή σημαίνει ότι η Τουρκία θα έχει δικαίωμα να ζητήσει να γίνει η τουρκική, γλώσσα εργασίας, όπως συμβαίνει και με τις γλώσσες των παρόμοιων χωρών (επίσημες γλώσσες: Αγγλικά, Γαλλικά· επιπλέον γλώσσες εργασίας: Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά). Η αλλαγή θα εφαρμοστεί, όταν θα υιοθετηθεί από τα κύρια όργανα του Συμβουλίου.

1.2.3.4. Αποφάσεις του Ε.Δ.Α.Δ. - υποθέσεις ελλήνων της Τουρκίας

Το Ε.Δ.Α.Δ. εξέδωσε καταδικαστική απόφαση εις βάρος του τουρκικού δημοσίου για υπόθεση καταπάτησης περιουσίας Ελληνίδας (Ευθαλία Ψευτέλη) στη νήσο Ίμβρο. Το ΕΔΑΔ θα αποφασίσει προσεχώς αν η Τουρκία θα πρέπει να επιστρέψει την περιουσία στην νόμιμη κάτοχό της ή να καταβάλλει αποζημίωση.

1.2.4. Ανατολική Ευρώπη

1.2.4.1. Ρωσία

Φυσικό Αέριο

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της GAZPROM, Alexei Miller, ανακοίνωσε ότι αποφασίστηκε η έναρξη της κατασκευής του υποθαλάσσιου αγωγού, δηλαδή του νέου «Νότιου/Τουρκικού Αγωγού» φυσικού αερίου, στον Εύξεινο Πόντο (9/5). Για

τις πιθανότητες επέκτασης του αγωγού αυτού και στην Ελλάδα, ωστόσο, η Ουάσιγκτον εξέφρασε έγκαιρα τις ανησυχίες της (8/5). Λίγες μέρες αργότερα ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών, Σεργκέϊ Λαβρόφ, απηύθυνε έκκληση προς την Ε.Ε., από το Βελιγράδι όπου βρισκόταν (15/5), προκειμένου οι Βρυξέλλες να υποστηρίξουν τον «Νέο Νότιο/Τουρκικό Αγωγό», ο οποίος σχεδιάζεται να διασχίσει αρκετές χώρες.

Εμπορικές Συναλλαγές

Όσον αφορά τις τουρκικές εξαγωγές στη Ρωσία, αυτές μειώθηκαν κατά 36% τους πρώτους 4 μήνες του 2015, λόγω κυρίως της διολίσθησης του ρωσικού νομίσματος (9/5).

Ουκρανική κρίση

Την παραμονή της Συνόδου των Υπουργών Εξωτερικών του Ν.Α.Τ.Ο. στην Αττάλεια, ο τούρκος Υπουργός Εξωτερικών, Μεβλιούτ Τσαβούσογλου, δήλωσε ότι το θέμα της Ουκρανίας θα τεθεί στη σύνοδο και ότι η Τουρκία θα ζητήσει μεγαλύτερη προσοχή εκ μέρους των συμμάχων της στο θέμα της Κριμαίας και των Τουρκο-Τάταρων της περιοχής αυτής.

Λίγο πριν την έναρξη εργασιών της συνόδου του Ν.Α.Τ.Ο. στην Αττάλεια (13/5), ο τούρκος Υπουργός Εθνικής Άμυνας, Ισμέτ Γιλμάζ, δήλωσε ότι «τίποτα δεν μπορεί να δικαιολογήσει τις ενέργειες της Ρωσίας στην περιοχή μας» και διευκρίνισε ότι αντιλαμβάνεται τις εξελίξεις στην Ουκρανία, την Κριμαία και την Γεωργία ως λαμβάνουσες χώρα στο ίδιο πλαίσιο [στρατηγικού ανταγωνισμού για ηγεμονία στην περιοχή].

1.2.4.2. Αλβανία

Ο τούρκος Πρόεδρος, στα πλαίσια περιοδείας του στα Βαλκάνια, πραγματοποίησε επίσκεψη στην Αλβανία (13/5). Στη διάρκεια της συναντήθηκε με κυβερνητικούς αξιωματούχους και συμμετείχε σε τελετή θεμελίωσης τεμένους στα Τίρανα, το

οποίο προσδοκάται ότι θα είναι το μεγαλύτερο των Βαλκανίων. Κατά την τελετή παρέστη και ο επικεφαλής της τουρκικής Προεδρίας Θρησκευτικών Υποθέσεων, η οποία χρηματοδοτεί την ανέγερση του εν λόγω τεμένους (Ναμαζγκιάχ Τζαμί).

Κατά την επίσκεψή του στην Αλβανία, ο Έρντογαν δήλωσε ότι ζητά από τους ηγέτες της Αλβανίας να απαγορεύσουν τη λειτουργία των σχολείων που ανήκουν στην κοινότητα του Φετχουλλάχ Γκιουλέν, την οποία την αποκάλεσε διεθνή τρομοκρατική οργάνωση. Ωστόσο, η παραίνεση του δεν εισακούστηκε, καθώς αλβανοί πολιτικοί ηγέτες απάντησαν αρνητικά. Σε συζήτηση που διεξήχθη στην αλβανική Εθνοσυνέλευση, ο βουλευτής του κυβερνώντος σοσιαλιστικού κόμματος Μπεν Μπλούσι, δήλωσε ότι «η Αλβανία δεν είναι επαρχία της Τουρκίας» και συμπλήρωσε ότι «οι διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις ορίζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών». Τόνισε ακόμη ότι «κανένας Πρόεδρος [ξένης χώρας] δεν έχει το δικαίωμα να ζητήσει κάτι τέτοιο [δηλαδή να χαρακτηριστεί ένα κίνημα της κοινωνίας των πολιτών ως τρομοκρατική οργάνωση] κατά την διάρκεια επίσκεψής τους σε μια άλλη χώρα». Πρόσθεσε ακόμη ότι η έκκληση αυτή του Έρντογαν ισοδυναμεί στην πραγματικότητα με αντάλλαγμα στην ανοικοδόμηση του τεμένους στα Τίρανα, που χρηματοδοτείται από την Άγκυρα. Στην δημόσια συζήτηση συμμετείχαν και άλλοι εν ενεργεία ή απόμαχοι πολιτικοί, οι οποίοι συνέστησαν στην κυβέρνηση να απορρίψει τα αιτήματα του Έρντογαν.

Η κίνηση του τούρκου Προέδρου είναι ενδεικτική της διάθεσής του να μεταφέρει τον αγώνα που διεξάγει κατά του κινήματος Γκιουλέν εντός της Τουρκίας, στη διεθνή σκηνή. Για την επίτευξη αυτού του στόχου ασκεί πιέσεις σε χώρες όπου το κίνημα του Γκιουλέν είναι εδραιωμένο, όπως η Αλβανία. Ωστόσο, με την κίνησή του αυτή ο Έρντογαν πέφτει σε αντίφαση, καθώς ήταν ο ίδιος εκείνος ο οποίος ως πρωθυπουργός της χώρας το 2005 εγκαινίαζε ορισμένα από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της κοινότητας Γκιουλέν στην Αλβανία!

1.2.4.3. Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (20/5) κατά την οποία συναντήθηκε με την πολιτική ηγεσία της χώρας. Πριν από την κοινή συνέντευξη Τύπου με τον Επικεφαλής του Προεδρικού Συμβουλίου της Βοσνίας, Μλάντεν Ίβανιτς, τα δύο μέρη υπέγραψαν:

- α) Συμφωνία συνεργασίας μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών των δύο χωρών,
- β) Μνημόνιο κατανόησης στον τομέα της τεχνολογίας της πληροφορίας,
- γ) Συμφωνία στον τομέα της κτηνιατρικής,
- δ) Συμφωνία για την διεθνή μεταφορά των ταξιδιωτών και των εμπορευμάτων, και
- ε) Συμφωνία στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Σαράγιεβο ο Έρντογαν συμμετείχε στα εγκαίνια των λουτρών του «Ισά Μπέϊ Ισάκοβιτς», τα οποία ανακαινίστηκαν με χρηματοδότηση της Γενικής Διοίκησης των Ευαγών Ιδρυμάτων (Βακουφίων), και του τεμένους «Χιουνκιάρ Τζαμί», το οποίο ανακαινίστηκε με έξοδα της Τουρκικής Διεύθυνσης Συνεργασίας και Ανάπτυξης (T.I.K.A.).

Οι παραπάνω συμφωνίες, αλλά και τα εγκαίνια μουσουλμανικών μνημείων στην Βοσνία, επιβεβαιώνουν το ενδιαφέρον της Τουρκίας τόσο για την εν λόγω χώρα, όσο και για την αναβίωση του Οθωμανικού παρελθόντος στην περιοχή. Η Άγκυρα εκφράζει έμπρακτο ενδιαφέρον για τα Οθωμανικά κατάλοιπα, καθώς και για τα μνημεία, τα οποία συμβάλουν στην συντήρηση της ιστορικής και πολιτισμικής μνήμης και βοηθούν στην επανεμφάνιση των Οθωμανών στα Βαλκάνια.

1.2.5. Ελλάδα - Κύπρος

1.2.5.1. Τζαμί στη Θεσσαλονίκη - Θεολογική Σχολή Χάλκης

Σύμφωνα με τον Μουσταφά Αρμαγάν, σε γεύμα που παρέθεσε ο Πρόεδρος της Τουρκίας σε ιστορικούς και ερευνητές, ο Έρντογαν φέρεται να επανέλαβε την γνωστή του θέση περί της επαναλειτουργίας της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης (Θ.Σ.Χ.) με μία μικρή διαφοροποίηση. Ζητεί ο τούρκος Πρόεδρος, προκειμένου να επαναλειτουργήσει η Θεολογική Σχολή της Χάλκης στα Πριγκιποννήσια της Κωνσταντινούπολης (8/5), να παραχωρηθεί στους μουσουλμάνους τζαμί στη Θεσσαλονίκη.

Ως γνωστόν ο τούρκος Πρόεδρος ζητούσε τόσα χρόνια την ανοικοδόμηση και λειτουργία τζαμιού στην Αθήνα για τους πολυάριθμους μουσουλμάνους –κυρίως μετανάστες– που διαμένουν στην ελληνική πρωτεύουσα ως αντάλλαγμα στην επαναλειτουργία της Θ.Σ.Χ. Η διαφοροποίηση αυτή, δηλαδή η μεταφορά της απαίτησης λειτουργίας τζαμιού από την Αθήνα στην Θεσσαλονίκη, δεν θα πρέπει να ερμηνευθεί ως συμβιβαστική πρόταση ή υπαναχώρηση της Άγκυρας από την απαίτηση ανοικοδόμησης τζαμιού στην Αθήνα. Αντιθέτως, θα πρέπει οι τουρκικές απαιτήσεις να υπολογιστούν αθροιστικά. Πάγια τακτική της Τουρκίας είναι να επιχειρεί να συσχετίσει και να απαιτήσει ανταλλάγματα αναφορικά με θεσμούς που εμμέσως μόνο σχετίζονται με την Ελληνική Δημοκρατία. Επιπλέον, η Άγκυρα ζητά υποχωρήσεις από την Αθήνα για ζητήματα που αφορούν τη δική της εσωτερική τάξη και όφειλε να έχει διορθώσει τα κακώς κείμενα εδώ και δεκαετίες, όπως την απαγόρευση λειτουργίας της Θ.Σ.Χ., τη θλιβερή κατάσταση της ελληνορθόδοξης μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη και στα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, τη δυσχερή θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, κλπ. Αντ' αυτού, στο πλαίσιο της μαξιμαλιστικής της πολιτικής, η Άγκυρα απαιτεί παραχωρήσεις από την Αθήνα σε θέματα που δεν μπορούν να ενταχθούν στα διμερή ζητήματα, προκειμένου αυτή να διορθώσει τα λάθη και τα σφάλματά της.

Επιπλέον οι απαιτήσεις της Άγκυρας περί επαναλειτουργίας τζαμιών στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, δεν είναι τόσο αθώες. Οι διεκδικήσεις αυτές εντάσσονται

στην Νέο-Οθωμανική πολιτική της ισλαμικής ηγεσίας, που επιχειρεί να αναβιώσει το οθωμανικό «πολιτισμό» στη βαλκανική χερσόνησο, αξιοποιώντας με τον καλύτερο τρόπο τα οθωμανικά κατάλοιπα που διαβιούν στην περιοχή (μουσουλμανικές και τουρκικές μειονότητες) και αναστηλώνοντας τα μουσουλμανικά και οθωμανικά μνημεία, με έμφαση στα συμβολικής σημασίας τεμένη. Προς αποφυγή κάθε «παρερμηνείας» των προθέσεων της ισλαμικής κυβέρνησης, η ηγεσία του Κ.Δ.Α. έχει να επιδείξει την αναστήλωση ελάχιστων ορθόδοξων ναών (ή ναών άλλων χριστιανικών δογμάτων) –συνήθως με ευρωπαϊκούς πόρους– και την παραχώρηση περιορισμένης αδειας τέλεσης λειτουργιών στους ιερούς αυτούς χώρους, όπως οι λειτουργίες στην Παναγία της Σουμελά στην Τραπεζούντα, όπου οι πιστοί όφειλαν να πληρώσουν το αντίτιμο εισόδου στον μουσειακό χώρο. Οι φαινομενικές αυτές παραχωρήσεις προς τους ελάχιστους Χριστιανούς της Μικράς Ασίας, οι οποίοι έχουν καταστεί διακοσμητικό στοιχείο, προσφέρει ασφαλώς στην τουρκική ηγεσία ένα ιδανικό επιχείρημα ενάντια σε όσους κατηγορούν την Άγκυρα για έλλειψη σεβασμού στα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, αδυναμία εκδημοκρατισμού και ολοκλήρωσης με την Ευρώπη, κλπ.

1.2.5.2. Θράκη

Περιοδεία στην Ελληνική Θράκη πραγματοποίησε (2-3/5) ο γιός του τούρκου Προέδρου, Μπιλάλ Έρντογαν. Κατά την «ιδιωτική» επίσκεψή του στην Κομοτηνή συναντήθηκε με τον πρόεδρο του Κόμματος «Φιλίας, Ισότητας και Ειρήνης» (D.E.B.), Μουσταφά Αλί Τσαβούς, τον ψευδομουφτή και τον τούρκο Πρόξενο της Κομοτηνής. Ο Τσαβούς και μέλη του κόμματός του τον συνόδευσαν καθ' όλη τη διάρκεια της περιοδείας του στην Κομοτηνή και στην Ξάνθη.

Η παρουσία μελών του στενού κύκλου του Έρντογαν στη Θράκη θα μπορούσε να συνδεθεί:

α) με τον προεκλογικό αγώνα του Κ.Δ.Α. Το γεγονός ότι τούρκοι πολίτες μόνιμοι κάτοικοι του εξωτερικού ψηφίζουν στις εθνικές εκλογές, πιθανόν να ώθησε την ηγεσία του κόμματος να στείλει τον Μπιλάλ Έρντογαν στη Θράκη, μια μικρή

εκλογική περιφέρεια (ελάχιστοι μόνιμοι κάτοικοι), ενώ η ίδια περιόδευε στην Δύση.

β) με την Νεο-Οθωμανική πολιτική του Κ.Δ.Α. Η συχνή παρουσία τούρκων αξιωματούχων στη Θράκη και οι μεγαλειώδεις τελετές υποδοχής, που διοργανώνονται με την αρωγή του τουρκικού προξενείου της Κομοτηνής, δίνει την ευκαιρία στην Άγκυρα να απευθύνει το «επαναστατικό» της μήνυμα και να διευρύνει σε κάθε επίσκεψη τούρκου αξιωματούχου το ακροατήριο και, κατ' επέκταση, τους οπαδούς της.

1.2.5.3. Επίσκεψη υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας στην Τουρκία

Ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, Νίκος Κοτζιάς, πραγματοποίησε επίσκεψη στην Άγκυρα (11/5) κατά την οποία συναντήθηκε με τον ομόλογό του Μεβλιούτ Τσαβούσογλου και άλλους αξιωματούχους της κυβέρνησης. Κατά την επίσκεψή του ο έλληνας Υπουργός δήλωσε ότι είναι εφικτό να κλείσουν οι «διαφωνίες» στο Αιγαίο, οι οποίες, σύμφωνα με τον Υπουργό, οφείλονται στη διαφορετική ανάγνωση του Διεθνούς Δικαίου που κάνει η Άγκυρα, και να αναπτυχθούν περισσότερο οι οικονομικές σχέσεις με την Τουρκία (τα τελευταία χρόνια το εμπορικό ισοζύγιο με την Τουρκία είναι υπέρ της χώρας μας). Ο Ν. Κοτζιάς ανέφερε ακόμη ότι σκοπεύει να διερευνήσει την δυνατότητα συμφωνίας σε «Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης» και να εξετάσει την πρόοδο που σημείωσαν οι διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ των δύο χωρών.

Ο Ν. Κοτζιάς, ερωτηθείς για το ζήτημα της «ανοικοδόμησης τεμένους» στην Αθήνα για τους μουσουλμάνους, θέμα που η Άγκυρα κινεί πολύ συχνά -ως αυτόκλητη υπερασπίστρια των μουσουλμάνων μεταναστών και μη στην Ελλάδα- και ενίοτε συνδέει με την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, δήλωσε ότι δέχεται κατ' αρχήν το δικαίωμα των μουσουλμάνων να έχουν ένα χώρο λατρείας, αλλά οι υπόλοιπες λεπτομέρειες είναι ζητήματα των αρμόδιων υπουργείων και δεν μπορεί να αποφανθεί. Σε άλλη ερώτηση για την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, ο έλληνας Υπουργός δήλωσε ότι το Υπουργείο είναι έτοιμο να δεχθεί

μουσουλμάνους πολίτες οι οποίοι αυτοαποκαλούνται «τουρκικής καταγωγής, Πομάκοι ή Ρομά». Ως γνωστόν οι Πομάκοι και οι Ρομά είναι στην πλειοψηφία τους μουσουλμάνοι. Δεν είναι, ωστόσο, τουρκικής καταγωγής, όπως επιθυμεί να τους παρουσιάζει η Άγκυρα προκειμένου να εκμεταλλευτεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το νομικό πλαίσιο της Συνθήκης της Λωζάννης βάσει της οποίας έχει δικαίωμα λόγου στην μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης (τουρκογενείς, Πομάκοι, Ρομά, Κιρκάσιοι...).

1.2.5.4. Κυπριακό

Ο ηγέτης του ψευδοκράτους Μουσταφά Ακιντζή πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Άγκυρα. Κατά την κοινή συνέντευξη Τύπου, ο τούρκος Πρόεδρος Έρντογαν προέβη σε δηλώσεις, οι οποίες ερμηνεύτηκαν από τον ειδικό σύμβουλο του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε., Έσπεν Άιντε, ως βούληση της Άγκυρας για εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό (7/5). Οι δηλώσεις του Έρντογαν, ωστόσο, έτυχαν μιας θετικής μάλλον ερμηνείας. Ο Έρντογαν υπογράμμισε ότι μια εξεύρεση λύσης είναι προς το συμφέρον όχι μόνο των δύο κοινοτήτων του νησιού, αλλά όλων των μερών, συμπεριλαμβανομένης της Ε.Ε. Ωστόσο, τόνισε επίσης ότι είναι η Ελλάδα εκείνη η οποία θα πρέπει να συνδράμει στο έργο της Τουρκίας και ότι η Άγκυρα θα συνεχίσει να παροτρύνει την Ελλάδα προς αυτή την κατεύθυνση! Η σουρεαλιστική αυτή εικόνα που περιέγραψε ο Έρντογαν, και ερμηνεύτηκε ως τουρκική βούληση για επίλυση του προβλήματος, δεν κάνει τίποτα άλλο από το να αναστρέφει την πραγματικότητα και να βάζει το θύμα στη θέση του θύτη.

Λίγες εβδομάδες αργότερα, σε συνέντευξη που παραχώρησε στον τηλεοπτικό σταθμό NTV (27/5), ο τούρκος Πρόεδρος δήλωσε ότι «αν σημειωθεί πρόοδος στις διαπραγματεύσεις, το Κυπριακό θα μπορούσε να λυθεί με εκατέρωθεν υποχωρήσεις από τις δύο μεριές». Ωστόσο, αναφερόμενος στο καθεστώς εγγυήτριας δύναμης που έχει η Τουρκία, βάσει των ιδρυτικών συνθηκών του 1960, σημείωσε ότι η Άγκυρα δεν είναι διατεθειμένη να απολέσει αυτό το καθεστώς ούτε και να το παραχωρήσει σε τρίτη χώρα ή ένωση, όπως η Ε.Ε.

Η άρνηση του Έρντογαν να παραχωρήσει η Τουρκία το καθεστώς «εγγυήτριας χώρας» της Κυπριακής Δημοκρατίας, συνδέεται με την επεκτατική εξωτερική πολιτική των προκατόχων του Έρντογαν και τη Νέο-Οθωμανική πολιτική που υπαγορεύει το Δόγμα Νταβούτογλου. Η ισλαμική ηγεσία είναι εν γνώσει του πλεονεκτήματος που της παρέχει το καθεστώς «εγγυήτριας χώρας» στην Κύπρο, καθώς της επιτρέπει να έχει την απαραίτητη νομιμοποίηση στις συζητήσεις για την τύχη όχι μόνο της μουσουλμανικής/τουρκικής μειονότητας του νησιού, αλλά ολόκληρης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στην πραγματικότητα το νομικό καθεστώς που πέτυχε στις ιδρυτικές συνθήκες, συνιστά όχημα για την προώθηση των θέσεων της Άγκυρας στην Ανατολική Μεσόγειο, πολιτική που επικροτεί και υπερθεματίζει ο Νταβούτογλου στο βιβλίο του *Το Στρατηγικό Βάθος*. Σε αυτό ο Νταβούτογλου εφιστά την προσοχή της τουρκικής ηγεσίας για το ότι τα κατάλοιπα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αποτελούν το απαραίτητο πάτημα για την εξάπλωση της τουρκικής ισχύος/επιρροής στα Βαλκάνια. Σημειώνει, επίσης, ότι κάτι τέτοιο θα καταστεί εφικτό μόνο αν η χώρα επιδιώξει ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία των μειονοτικών δικαιωμάτων των οθωμανικών καταλοίπων στην περιοχή. Υπενθυμίζει δε ότι η πολιτική της Τουρκίας στην Κύπρο δεν θα μπορούσε να καταστεί εφικτή δίχως το κατάλληλο αυτό νομικό πλαίσιο που δίνει στην Άγκυρα δικαίωμα λόγου στα πράγματα του νησιού.³ Υπ' αυτήν την έννοια η Άγκυρα γνωρίζει τη σημασία του καθεστώτος της «εγγυήτριας χώρας» και τα πλεονεκτήματα που αυτό της παρέχει.

Οι προτάσεις της ελληνικής πλευράς για κατάργηση του καθεστώτος «εγγυητριών χωρών» βαίνουν προς την σωστή κατεύθυνση, εφόσον:

α) έχει εξασφαλιστεί η προστασία της Λευκωσίας σε εναλλακτικά πλαίσια συλλογικής ασφάλειας, όπως το Ν.Α.Τ.Ο.,

³ Νταβούτογλου Αχμέτ, *Το Στρατηγικό Βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2010, σελ. 200.

β) έχουν πειστεί η Μεγάλη Βρετανία και οι Η.Π.Α. για την αναγκαιότητα της κατάργησης του καθεστώτος, προκειμένου να βρεθεί μία βιώσιμη λύση και ανατροπή της εισβολής και κατοχής.

Υπ' αυτήν την έννοια η προσπάθεια αφαίρεσης από την Τουρκία του καθεστώτος «εγγυήτριας χώρας» είναι μια καλή στρατηγική πρωτοβουλία που αρκεί να ανατρέψει την στρατηγική κατάργησης της διεθνούς προσωπικότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας που επιδιώκει η Άγκυρα με σχέδια επίλυσης τύπου «Αννάν», τα οποία προτείνουν την κατάλυση του κράτους και την δημιουργία νέου, το οποίο θα αποτελείται από δύο ομόσπονδες οντότητες.

1.2.6. Η.Π.Α.

1.2.6.1. Συνεργασία στην αντιμετώπιση της ισλαμικής τρομοκρατίας

Στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την εξάπλωση του «Ισλαμικού Κράτους» (Ι.Κ.) στη Μέση Ανατολή, οι Η.Π.Α. προσπαθούν να εξασφαλίσουν τη βοήθεια των μουσουλμανικών χωρών. Η Τουρκία αποτελεί μια τέτοια περίπτωση, η οποία συνορεύει και με χώρες που μασιζονται από το Ι.Κ., όπως η Συρία και το Ιράκ. Ωστόσο, οι προτεραιότητες των δύο χωρών στο θέμα αυτό είναι διαφορετικές. Η Τουρκία για παράδειγμα δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην πτώση του καθεστώτος αλ-Άσαντ της Συρίας, τον περιορισμό των Κούρδων της Συρίας, την προστασία των Τουρκομάνων της Συρίας, κλπ., και για τους σκοπούς αυτούς δεν δίστασε να παρέχει στήριξη και όπλα ακόμη και σε ισλαμικές οργανώσεις που ενδεχομένως να συνδέονταν με την *αλ-Κάιντα*, όπως η *Τζάμπχα αν-Νούορα* και η *Αχράρ ασ-Σάμ*.

Κατά τη διάρκεια εργασιών υποεπιτροπής του αμερικανικού Κογκρέσου, ανώτατο στέλεχος των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων δήλωσε, στις αρχές Μαΐου (8/5), ότι σχέδια για τη δημιουργία «ασφαλών ζωνών» στη Συρία, όπως απαιτούσε η Τουρκία, έχουν προχωρήσει, ωστόσο, η υλοποίησή τους εξαρτάται από την στάση που θα τηρήσει η Άγκυρα στο θέμα της εκπαίδευσης των αντικαθεστωτικών.

Οι δύο σύμμαχοι έχουν σοβαρή διαφωνία όσον αφορά τον σκοπό που θα πρέπει να εξυπηρετήσει η εκπαίδευση των σύριων αντικαθεστωτικών. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τουρκικού τύπου, ο Υπουργός Εξωτερικών αποκάλυψε⁴ στα μέσα Μαΐου ότι η Ουάσιγκτον σχεδίαζε να ρίξει τους εκπαιδευόμενους στην μάχη ενάντια στο «Ισλαμικό Κράτος», ενώ η Άγκυρα επιθυμεί οι εκπαιδευόμενοι να πολεμήσουν και τις καθεστωτικές δυνάμεις του αλ-Άσαντ. Υπενθυμίζεται ότι, από τον Σεπτέμβριο του 2014, η Τουρκία συμμετέχει στον παγκόσμιο συνασπισμό κατά της τρομοκρατίας και έχει δεχτεί να συνδράμει σε σχέδιο αμερικανικής έμπνευσης για την στρατιωτική εκπαίδευση των σύριων αντικαθεστωτικών, που η Ουάσιγκτον τους προορίζει για την αντιμετώπιση του Ισλαμικού Χαλιφάτου.

1.2.6.2. Το Τουρκικό Λόμπι

Η τουρκική ηγεσία φαίνεται ότι δεν αγνοεί τη σημασία της επιρροής που μπορεί να ασκήσει ένα κράτος στα διεθνή κέντρα αποφάσεων. Για να ενισχύσει λοιπόν η Τουρκία την επιρροή της στην αμερικανική πρωτεύουσα προσέλαβε τον πρώην διοικητή της CIA Porter Gross προκειμένου αυτός να επιδοθεί σε δραστηριότητες lobbying στην Ουάσιγκτον (9/5). Η τουρκική επιλογή δεν είναι τυχαία, καθώς με την πρόσληψη ενός πρώην υψηλόβαθμου στελέχους ενός των σημαντικότερων αμερικανικών κρατικών θεσμών, η Άγκυρα αποκτά πρόσβαση στην απαραίτητη «γνώση», αναφορικά με την λειτουργία των αμερικανικών μηχανισμών και τη στάση που αυτοί κρατούν απέναντι σε τρίτες χώρες. Με τον τρόπο αυτόν η Άγκυρα ευελπιστεί να καλύψει το κενό που δημιουργήθηκε από την διάσταση απόψεων που προκλήθηκε με το εβραϊκό λόμπι, το οποίο της παρείχε σημαντική στήριξη σε εθνικά ζητήματα, μετά από το διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ Έρντογαν και Πέρες στο Νταβός το 2009 και, κυρίως, μετά το επεισόδιο με την νηοπομπή στη Γάζα το 2010.

⁴ Özer Verda, “Train-equipped program has started in Turkey”, *Hürriyet Daily News*, 16 May 2015.

1.2.6.3. Ελευθερία Έκφρασης

Η αμερικανική Βουλή των Αντιπροσώπων υιοθέτησε (20/5) ψήφισμα (H.RES.279) με το οποίο ζητά από την τουρκική κυβέρνηση να άρει τις απαγορεύσεις σε θέματα «ελευθερίας έκφρασης» και να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το ψήφισμα έρχεται μετά από προσπάθειες της τουρκικής ηγεσίας να φιμώσει την ελευθερία του λόγου στη χώρα. Τον Φεβρουάριο, 90 μέλη της αμερικανικής Βουλής, με επιστολή τους, ζητούσαν από τον αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών Τζον Κέρι να πιέσει την τουρκική κυβέρνηση προκειμένου να υπερασπιστεί την ελευθερία έκφρασης στην Τουρκία. Τότε ο Έρντογαν είχε αποκαλέσει τους αμερικανούς βουλευτές «εξαγοράσιμους» και απέρριψε το έγγραφο ως «αντι-τουρκικό». Τον Μάρτιο ακολούθησε δεύτερη επιστολή, την οποία υπέγραψαν 74 αμερικανοί βουλευτές.

2. ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

2.1. Υεμένη

Η εμφυλιοπολεμική κατάσταση στην Υεμένη παρέμεινε εκτός ελέγχου και τον Μάιο. Ο συνασπισμός των αραβικών χωρών, του οποίου ηγείται η Σαουδική Αραβία, αύξησε τις πιέσεις του κατά των αντικαθεστωτικών Χούθι, βομβαρδίζοντας θέσεις τους στην πόλη Σαανά (5/8), που αποτελεί βόρειο προπύργιο των επαναστατών. Οι βομβαρδισμοί του συνασπισμού των αραβικών χωρών του Κόλπου στα αεροδρόμια της Υεμένης, ωστόσο, κατακρίθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη επειδή παρεμπόδισαν την παράδοση της ανθρωπιστικής αποστολής και ζητήθηκε η παύση τους.

Λίγες μέρες μετά τις επιθέσεις του αραβικού συνασπισμού στα βόρεια της Υεμένης, οι Χούθι αποδέχθηκαν ολιγοήμερη ανακωχή, που τους πρόσφερε η Σαουδική Αραβία για ανθρωπιστικούς σκοπούς (8/5). Προειδοποίησαν, ωστόσο, ότι σε περίπτωση παραβίασης της ανακωχής εκ μέρους του αντίπαλου συνασπισμού, θα ανταποδώσουν το πλήγμα. Πράγματι η ανακωχή δεν τηρήθηκε απόλυτα. Ο αραβικός συνασπισμός επιτέθηκε τόσο στον βορά, κοντά στην πρωτεύουσα Σαανά, όσο και στον νότο, στο λιμάνι του Άντεν, όπου φιλοσαουδικές δυνάμεις αντιμετώπιζαν τους Σίιτες.

Ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών Μπαν Κι Μουν εξέφρασε την λύπη του για την μη επέκταση της πενθήμερης εκκευρίας, γεγονός που έθεσε σε κίνδυνο τη σύγκληση μίας ειρηνευτικής διάσκεψης (18/5). Επιπλέον, η εμφύλια σύρραξη έτεινε να εξαπλωθεί στη Σαουδική Αραβία με τους Χούθι να εκτοξεύουν πυραύλους προς θέσεις των σαουδαραβικών ενόπλων δυνάμεων στα μέσα Μαΐου. Από την μεριά τους οι Η.Π.Α., μολονότι δεν ανησυχούν ιδιαίτερα, ως σύμμαχος των αραβικών χωρών, παρακολούθησαν στενά τις κινήσεις ξένων στόλων, κυρίως του Ιράν, στον Περσικό Κόλπο. Τελικά, ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών ανακοίνωσε (20/5) ότι μία ειρηνευτική διάσκεψη για την Υεμένη θα λάβει χώρα στην Γενεύη την 28^η Μαΐου.

Στην ανακοίνωση της ειρηνευτικής διάσκεψης ανταποκρίθηκε θετικά ο ηγέτης των Χούθι, ο οποίος προηγουμένως είχε αρνηθεί να συμμετάσχει σε συνομιλίες στο Ριάντ. Εντούτοις, οι σφοδρές συγκρούσεις συνεχίστηκαν, αποτρέποντας την έναρξη των συνομιλιών στη Γενεύη.

Δεδομένου του αδιεξόδου και τους ισχυρισμούς των Αμερικανών ότι αρκετοί υπήκοοί τους είναι όμηροι ή αγνοούνται, το Ομάν, αραβική χώρα του Περσικού Κόλπου, η οποία δεν ενεπλάκη ενεργά στις επιθέσεις που ηγήθηκε η Σαουδική Αραβία, και με παράδοση στις μεσολαβητικές προσπάθειες στην περιοχή, ανέλαβε να φιλοξενήσει ειρηνευτικές συνομιλίες με την υποστήριξη των Η.Π.Α. (31/5). Εντωμεταξύ, ο ειδικός απεσταλμένος των Ηνωμένων Εθνών για την Υεμένη, μαυριτανός διπλωμάτης Ισμαήλ Ούλντ Σεΐχ Αχμέντ, κινητοποιήθηκε εκ νέου για τον ορισμό νέας ημερομηνίας έναρξης των ειρηνευτικών συνομιλιών στην Γενεύη μεταξύ των Χούθι και της κυβέρνησης του εξόριστου Προέδρου της Υεμένης, Αμπέντ Ραμπό Μανσούρ Χαντί. Τελικά, οι ειρηνευτικές συνομιλίες ξεκίνησαν στα μέσα Μαΐου στην Γενεύη (16/5) με στόχο η εκεχειρία να συμπέσει με τον ιερό για τους μουσουλμάνους μήνα του Ραμαζανίου. Στην πράξη, ωστόσο, οι Σαουδάραβες ενέτειναν τους βομβαρδισμούς στην Υεμένη την επομένη της έναρξης των συνομιλιών στην Γενεύη. Υπ' αυτές τις συνθήκες, όπως ήταν αναμενόμενο, οι διαπραγματεύσεις που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε. περιήλθαν σύντομα σε αδιέξοδο λίγες μέρες αργότερα (19/6). Ως τα τέλη Ιουνίου, τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα, κυρίως ο συνασπισμός που ηγείται η Σαουδική Αραβία, ενέτειναν τις προσπάθειές τους με απολογισμό 1 εκατομμύριο εκτοπισμένους και αρκετές χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες. Από τις αεροπορικές επιδρομές της Σαουδικής Αραβίας δεν γλίτωσαν ούτε τα γραφεία του Ο.Η.Ε. στην Υεμένη.

Η σύγκρουση μεταξύ των σιιτών Χούθι και των σουνιτικών δυνάμεων στην Υεμένη, σχετίζεται με την πάλη για αναθεώρηση της υφιστάμενης ισορροπίας και ηγεμονισμό μεταξύ του Ιράν, προστάτιδας δύναμης των Σιιτών στη Μέση Ανατολή, και της Σαουδικής Αραβίας, προστάτιδας χώρας των Σουνιτών στην περιοχή. Η διαπάλη αυτή στη Μέση Ανατολή αναμένεται να έχει επιπτώσεις και στην πολιτική

των Η.Π.Α. προς την περιοχή, οι οποίες έχουν αναλάβει σημαντικές υποχρεώσεις στον τομέα της ασφάλειας των αραβικών χωρών του Περσικού Κόλπου. Αν αναλογιστεί κανείς ότι η Ουάσιγκτον καλείται να διαχειριστεί ήδη μία αρκετά περίπλοκη κατάσταση με το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και την Συρία, η νέα κρίση στην Υεμένη, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως κρίση αντιπερισπασμού σχεδιασμένη από την Τεχεράνη προκειμένου να αρθούν οι πιέσεις από το καθεστώς αλ-Άσαντ στην Συρία, κατανοεί το μέγεθος της πρόκλησης που αντιμετωπίζει η Ουάσιγκτον ως παγκόσμια δύναμη.

2.2. Ιράν

Εν όψει της καταληκτικής ημερομηνίας της 30ής Ιουνίου για την ολοκλήρωση μιας συμφωνίας μεταξύ Τεχεράνης και Δύσης, ο ανώτατος ηγέτης του Ιράν, Αγιατολλάχ Άλι Χαμανεΐ, δήλωσε ότι η χώρα δεν θα δεχθεί «παράλογες απαιτήσεις» (20/5) εκ μέρους των 6 δυνάμεων, οι οποίες διαπραγματεύονται με αυτήν στο πλαίσιο των συνομιλιών που διεξάγει η Διεθνής Οργάνωση Ατομικής Ενέργειας στην Βιέννη. Ο Χαμανεΐ ταυτόχρονα απέτρεψε την πρόσβαση των διεθνών παρατηρητών στους Ιρανούς επιστήμονες, οδηγώντας τις σχέσεις με τη διεθνή κοινότητα σε περαιτέρω επιδείνωση. Το ενδεχόμενο συνέντευξης των διεθνών παρατηρητών με Ιρανούς επιστήμονες αντιμετωπίστηκε καχύποπτα, σε βαθμό που να θεωρηθεί ως «ανάκριση» του επιστημονικού προσωπικού της χώρας.

Ο Πρόεδρος του Ιράν Χασάν Ρουχανί δήλωσε, στα μέσα Ιουνίου, ότι σημειώθηκε πρόοδος στις διαπραγματεύσεις (13/6) μεταξύ του Ιράν και της διεθνούς ομάδας των 6 χωρών. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι έχει γίνει αποδεκτό το γενικό πλαίσιο της συμφωνίας που επιδιώκει η Τεχεράνη, αλλά παραμένουν ακόμη ορισμένα εμπόδια για την ολοκλήρωση της συμφωνίας.

Οι δηλώσεις του Ιρανού ανώτατου ηγέτη Άλι Χαμανεΐ λίγες μέρες μετά (23/6), περιόρισαν τις ελπίδες για συμφωνία στα προκαθορισμένα χρονικά πλαίσια. Ο Χαμανεΐ υπενθύμισε ότι η χώρα δεν θα δεχθεί να «παγώσει» το πυρηνικό της

πρόγραμμα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ότι σε περίπτωση που επιτευχθεί συμφωνία θα πρέπει να αρθούν αμέσως οι κυρώσεις που επέβαλαν τα Ηνωμένα Έθνη και η Δύση.

Λίγο πριν την εκπνοή της προθεσμίας και της παράτασης των συνομιλιών, λόγω της αδυναμίας των δύο μεριών να συμφωνήσουν στις κρίσιμες λεπτομέρειες, ο αμερικανός Πρόεδρος δήλωσε ότι θα απέρριπτε μια κακή συμφωνία αναφορικά με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, ενώ ο ιρανός ομόλογός του ανταπάντησε ότι η χώρα του είναι έτοιμη να συνεχίσει με τον εμπλουτισμό μεγάλης ποσότητας ουρανίου.

2.3. Αίγυπτος

Στα μέσα Μαΐου δικαστήριο του Καΐρου καταδίκασε (16/5) τον ανατραπέντα Πρόεδρο της Αιγύπτου και άλλους ομοϊδεάτες του σε θανατική ποινή. Ένα μήνα μετά, το ποινικό δικαστήριο του Καΐρου μετά από σύμφωνη γνώμη του Αρχιμουφτή της Αιγύπτου επιβεβαίωσε την θανατική ποινή περίπου 80 ηγετικών φυσιογνωμιών της Μουσουλμανικής Αδελφότητας της χώρας, συμπεριλαμβανομένων του ανατραπέντος Προέδρου Μοχάμεντ Μόρσι (16/6). Τα άτομα αυτά κατηγορήθηκαν για συνεργασία με ξένες ισλαμικές οργανώσεις, για οργάνωση αποδράσεων από τις φυλακές και δολοφονίες οργάνων της τάξεως κατά την διάρκεια της εξέγερσης που έλαβε χώρα στην Αίγυπτο το 2011. Την ίδια μέρα (16/6) το ίδιο δικαστήριο καταδίκασε τον Μόρσι για κατασκοπεία υπέρ της Παλαιστινιακής Χαμάς, της λιβανέζικης σιιτικής Χεζμπολλά και το Ιράν. Οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν σε έφεση. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα κατέκρινε την δικαστική απόφαση και κάλεσε τον Αιγυπτιακό λαό σε αντίσταση.

Η θανατική καταδίκη του δημοκρατικά εκλεγμένου Μόρσι, ο οποίος ανατράπηκε από τον αιγυπτιακό στρατό το 2013, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις τόσο από διεθνείς μη κυβερνητικούς οργανισμούς όσο και από διεθνείς και περιφερειακές

δυνάμεις. Μια πιθανή εκτέλεση των θανατικών ποινών θα προκαλούσε κύμα αναταράξεων στην Αίγυπτο, όπως αφήνεται να εννοηθεί από την δολοφονία του αρχιεπισκόπου της χώρας Χισάμ Μπαράκατ (29/6).

2.4. Ισλαμικό Κράτος

2.4.1. Πρόγραμμα εκπαίδευσης και εξοπλισμού Σύριων/Ιρακινών

Η αντιμετώπιση και ο περιορισμός του Ισλαμικού Χαλιφάτου παραμένει μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις και στρατηγικές προτεραιότητες για τις Η.Π.Α., οι οποίες πασχίζουν να αποκαταστήσουν την διεθνή τάξη στην Μέση Ανατολή.

Από τις αρχές Μαΐου οι Η.Π.Α. επιχειρούν να δώσουν ώθηση στην εφαρμογή του σχεδίου «Εκπαίδευσης και Εξοπλισμού» δυνάμεων της περιοχής, το οποίο είχαν συλλάβει από τον Σεπτέμβριο του 2014. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, μεσανατολικές χώρες θα αναλάμβαναν, στο πλαίσιο του παγκόσμιου συνασπισμού ενάντια στην τρομοκρατία, την εκπαίδευση των σύριων αντικαθεστωτικών και άλλων δυνάμεων για την αντιμετώπιση του «Ισλαμικού Κράτους». Σύμφωνα με διεθνή δημοσιεύματα, η εκπαίδευση των σύριων αντικαθεστωτικών ξεκίνησε μετά την Ιορδανία και στην Τουρκία στα τέλη Μαΐου.

2.4.2. Ν.Α.Τ.Ο. – Αραβικές Χώρες του Περσικού Κόλπου

Σε σύνοδο των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών-μελών του Ν.Α.Τ.Ο. που συνήλθε στην Αττάλεια της Τουρκίας (13/5), συζητήθηκε το φαινόμενο του Ι.Κ. Κατά την σύνοδο αυτή, οι Υπουργοί συζήτησαν τρόπους για την αντιμετώπιση των τζιχαντιστών στη Μέση Ανατολή. Ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Τζον Κέρι δήλωσε ότι τα κράτη-μέλη της συμμαχίας αναμένουν μια καλύτερη αμυντική συνεργασία με τα αραβικά κράτη του Περσικού κόλπου όσον αφορά την καταπολέμηση του «Ισλαμικού Κράτους», ενόψει της Συνόδου Κορυφής που διοργάνωσαν οι Η.Π.Α. στην Ουάσινγκτον και στο Κάμπ-Ντέιβιντ.

Η Σύνοδος Κορυφής της Ουάσιγκτον (14/5) χαρακτηρίστηκε από σημαντικές απουσίες αραβικών κρατών, τα οποία είτε δεν συμμετείχαν στις συζητήσεις, όπως η Σαουδική Αραβία, είτε έστειλαν εκπροσώπους στην Σύνοδο (Μπακρέϊν, Η.Α.Ε., Ομάν). Η παραπάνω στάση απέναντι στις Η.Π.Α. συνδέεται με την πολιτική του αμερικανού Προέδρου Ομπάμα στη Μέση Ανατολή, η οποία έχει δυσαρεστήσει τις αραβικές μοναρχίες. Συγκεκριμένα οι Άραβες μονάρχες βλέπουν με δυσπιστία την πολιτική των Η.Π.Α. στην περιοχή, καθώς ο Πρόεδρος Ομπάμα είναι διατεθειμένος να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με το Ιράν προκειμένου να βρεθεί μία λύση σε σχέση με το πυρηνικό πρόγραμμά του.

Η στάση αυτή της Ουάσιγκτον, σε συνδυασμό τόσο με τη ρητορική της Τεχεράνης που αυτοπροβάλλεται όλο και πιο συχνά ως παγκόσμια σιιτική δύναμη, όσο και με την σιιτική επανάσταση που έχει ξεσπάσει στην Υεμένη, προκαλεί την αίσθηση στις σουνιτικές μοναρχίες ότι οι Η.Π.Α. αδυνατούν να τις στηρίξουν και ότι ίσως χρειαστεί να αντιμετωπίσουν μόνες την σιιτική επεκτατική/ηγεμονική πολιτική. Οι αραβικές μοναρχίες, βέβαια, δεν είναι οι μόνες δυσαρεστημένες από την πολιτική του αμερικανού Προέδρου. Δυσανεστημένο είναι και το Ισραήλ, ο Πρωθυπουργός του οποίου επέλεξε να αποδοκιμάσει δημόσια την πολιτική της Ουάσιγκτον. Στην προκειμένη περίπτωση όλα δείχνουν ότι οι αραβικές μοναρχίες ανέμεναν συγκεκριμένες εγγυήσεις ασφαλείας εκ μέρους των Η.Π.Α. πριν την σύνοδο κορυφής, ως αντάλλαγμα στην ενεργότερη σύμπραξή τους ενάντια στην απειλή του Ι.Κ. Την πολυπόθητη για τους Άραβες επιβεβαίωση για την δέσμευση των Η.Π.Α. στην ασφάλεια των αραβικών χωρών του Κόλπου έδωσε ο αμερικανός Πρόεδρος στη σύνοδο του Κάμπ Ντέιβιντ (14/5).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Εσωτερική πολιτική σκηνή Τουρκίας

- Τα αποτελέσματα των **εθνικών εκλογών** ανέτρεψαν τα σχέδια του Προέδρου Έρντογαν για μετάβαση στο προεδρικό σύστημα.
- Το κυβερνών **Κ.Δ.Α.** περιορίστηκε στο 40% και απώλεσε την πλειοψηφία στην Εθνοσυνέλευση.
- Η εισδοχή του **φιλοκουρδικού Δ.Κ.Λ.** στην τουρκική Εθνοσυνέλευση, ξεπερνώντας το φράγμα του 10%, συνιστά ένα ιστορικό πρώτο για την σύγχρονη πολιτική ιστορία της Τουρκίας.
- Η αύξηση των ψηφοφόρων του **ακροδεξιού Κ.Ε.Δ.** και το ενδεχόμενο κυβερνητικής σύμπραξης με το Κ.Δ.Α. προκαλεί προβληματισμό για το μέλλον. Τυχόν σύμπραξη θα σημάνει σκλήρυνση της στάσης στο Κουρδικό (και ανάλογες αντιδράσεις), καθώς και σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής.
- Με το θάνατο του Κεβάν **Εβρέν** και του Σουλεϊμάν **Ντεμιρέλ** κλείνει ένα από τα πιο δύσκολα κεφάλαια της πολιτικής ιστορίας της Τουρκίας.
- Οι πρόσφατες δημοσιεύσεις στενών συνεργατών τόσο του Προέδρου **Έρντογαν** όσο και του προκάτοχού του **Γκιούλ**, αναδεικνύουν τις τριβές μεταξύ του πρώην πολιτικού διδύμου της χώρας.
- Τα παραπάνω ενισχύουν τις εκτιμήσεις για **παρατεταμένη αστάθεια** στο πολιτικό σκηνικό της γείτονος. Τούτο συνεπάγεται και αστάθεια στις σχέσεις με γείτονες και συμμάχους, αλλά και, πιθανότατα, σκλήρυνση της στάσης της Άγκυρας στο Κυπριακό.

Εξωτερική Πολιτική Τουρκίας

- Οι ανταγωνιστικές **τελετές μνήμης** της 24^{ης} Απριλίου (γενοκτονίας των Αρμενίων και Καλλίπολης) είχαν αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας.

- Οι πρόσφατες **στρατιωτικές ασκήσεις** που ακολούθησαν τις πολιτικές και οικονομικές ζυμώσεις μεταξύ Αζερμπαϊτζάν, Γεωργίας και Τουρκίας, οδηγούν στο συμπέρασμα περί δημιουργίας ενός άξονα στον Καύκασο ενάντια στον υφιστάμενο μεταξύ Ρωσίας και Αρμενίας.
- Οι σχέσεις της Τουρκίας με την **Αίγυπτο** επιδεινώθηκαν εξαιτίας της θανατικής καταδίκης του ανατραπέντος Προέδρου Μόρσι.
- Οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ Καΐρου και Άγκυρας αντανακλώνονται και στη θέση που τηρεί η Αίγυπτος απέναντι στα ζητήματα της Τουρκίας στους διεθνείς και περιφερειακούς θεσμούς, όπως το **Κυπριακό** στο πλαίσιο του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, γεγονός πολύ θετικό για την Λευκωσία (και την Αθήνα). Είναι σκόπιμη η από Ελληνικής πλευράς ταχύτατη προώθηση όσο περισσότερων θεμάτων Ελλάδας-Αιγύπτου.
- Αποκαλύψεις για την τύχη των εισαγγελέων που αποκάλυψαν φορητά **της Μ.Ι.Τ.** γεμάτα όπλα με προορισμό την Συρία, καθώς και οι διαφωνίες που ανέκυψαν κατά την έναρξη του διεθνούς προγράμματος εκπαίδευσης σύριων αντικαθεστωτικών στην Τουρκία, εγείρουν, ακόμη μία φορά, ερωτήματα για την πολιτική της Άγκυρας απέναντι στο Ι.Κ.
- Η **έκθεση προόδου** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία δέχτηκε τροποποιήσεις από επιτροπή του Ε.Κ., βάσει της οποίας η Άγκυρα καλείται να αλλάξει τακτική σε μια σειρά από θέματα που αφορούν την Ελλάδα, την Κύπρο και τον Ελληνισμό της Τουρκίας.
- Άγκυρα και **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** συμφώνησαν κατ' αρχήν στην αναβάθμιση της Τελωνειακής της Ένωσης.
- Στο **μεταναστευτικό** ο αρμόδιος Επίτροπος παρουσίασε σχέδιο σύμφωνα με το οποίο η Άγκυρα καλείται να αναλάβει μεγαλύτερη δράση όσον αφορά την παρεμπόδιση των κυμάτων μεταναστών προς την Ευρώπη. Η περαιτέρω αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης θα μπορούσε να διασυνδεθεί εκ μέρους της Ελλάδας και άλλων κρατών-μελών και με τη στάση της Άγκυρας στο μεταναστευτικό.

- Ο τούρκος Πρόεδρος περιόδευσε στα **Βαλκάνια** (Αλβανία και Βοσνία-Ερζεγοβίνη), όπου παρευρέθη σε τελετές θεμελίωσης και εγκαινίων τζαμιών. Επιπλέον επιχείρησε να υπονομεύσει τα εκπαιδευτήρια της αδελφότητας Γκιουλέν στην Αλβανία για να εισπράξει, ωστόσο, μια ταπεινωτική άρνηση.
- Η λειτουργία **τζαμιού στην Θεσσαλονίκη** που θέτει ο Έρντογαν ως προϋπόθεση για την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης **δεν σημαίνει υπαναχώρηση** από την απαίτησή του για λειτουργία τζαμιού στην Αθήνα. Η ελληνική πρωτεύουσα δεν πρέπει να παρασυρθεί από τις προσπάθειες συσχέτισης εκ μέρους της Άγκυρας θεμάτων που αφορούν εμμέσως μόνο το ελληνικό κράτος.
- Το ενδιαφέρον της Τουρκίας για τη **Θράκη** επιβεβαιώθηκε, για μια ακόμη φορά, με την προεκλογική περιοδεία του Μπιλάλ Έρντογαν, γιού του Προέδρου Έρντογαν, κατά την οποία συναντήθηκε με εγκάθετους της Άγκυρας.
- Οι δηλώσεις του τούρκου Προέδρου Έρντογαν περί επίλυσης του **Κυπριακού** αφήνουν ελάχιστα περιθώρια αισιοδοξίας, δεδομένης της αντίληψής του για τη σχέση της χώρας του και της Ελλάδας με την Κυπριακή Δημοκρατία. Η άρνησή του να εγκαταλειφθεί το καθεστώς **εγγυήτριας χώρας** αποτελεί δείγμα των προθέσεών του.
- Οι σχέσεις με τις **Η.Π.Α.** εξελίσσονται με βραδείς ρυθμούς κυρίως λόγω της κωλυσιεργίας της Άγκυρας στο θέμα της εκπαίδευσης των σύριων αντικαθεστωτικών που προορίζονται να αντιμετωπίσουν το Ι.Κ.
- Η Άγκυρα ενίσχυσε το **λόμπι** της στις Η.Π.Α., προσλαμβάνοντας πρώην διοικητή της **С.Ι.Α.**

Μέση Ανατολή

- Ο εμφύλιος στην **Υεμένη** μεταξύ Σιϊτών και Σουνιτών φέρνει στο προσκήνιο την αντιπαράθεση και τις ηγεμονικές διαθέσεις της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν στην περιοχή.

- Η αποτυχία των **ειρηνευτικών συνομιλιών για την Υεμένη** στη Γενεύη, υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε., στα μέσα Ιουνίου, βύθισε τη χώρα στο χάος.
- Η πρόοδος που σημειώθηκε μεταξύ Δύσης και **Ιράν** για το πυρηνικό πρόγραμμα του τελευταίου, παρά τις προσπάθειες, δεν στέφθηκε με επιτυχία και δόθηκε παράταση στις διαπραγματεύσεις.
- Η συναινετική στάση των Η.Π.Α. απέναντι στο Ιράν προβλημάτισε τα **αραβικά κράτη** του Περσικού Κόλπου, οι ηγέτες των οποίων εξέφρασαν την δυσαρέσκειά τους στέλνοντας υποβαθμισμένη εκπροσώπηση σε **Σύνοδο Κορυφής** που φιλοξένησε η **Ουάσιγκτον** για την αντιμετώπιση του Ι.Κ.
- Το Ιράν **συνεχίζει να βελτιώνει τους συντελεστές ισχύος του και τη θέση του** στη σκακιέρα της Μέσης Ανατολής: έχει αυξήσει τις αμυντικές του δαπάνες, διατηρεί τις ερευνητικές του δραστηριότητες στην πυρηνική ενέργεια και περικυκλώνει (μέσω Ιράκ και Υεμένης) τη Σαουδική Αραβία. Αναμένεται να διατηρήσει την επιρροή του στο Ιράκ, τη Συρία, το Λίβανο και, γιατί όχι στο μέλλον, να οργανώσει τους Σίιτες του Πακιστάν.
- Η Σαουδική Αραβία **για πρώτη φορά εμφανίζεται να υιοθετεί ένα *modus operandi* αντίστοιχο του Ισραήλ**: να αναλαμβάνει πολεμικές πρωτοβουλίες χωρίς ιδιαίτερες συνεννοήσεις με τη Δύση. Επίσης, συγκαταλέγεται μεταξύ των κρατών με τις υψηλότερες αμυντικές δαπάνες στον κόσμο και συνεχίζει να αναμειγνύεται στη Λιβύη, στη Συρία και στο Ιράκ, ελπίζοντας, τουλάχιστον, στην ανάδειξη ενός σουνιτικού μορφώματος σε αυτό.